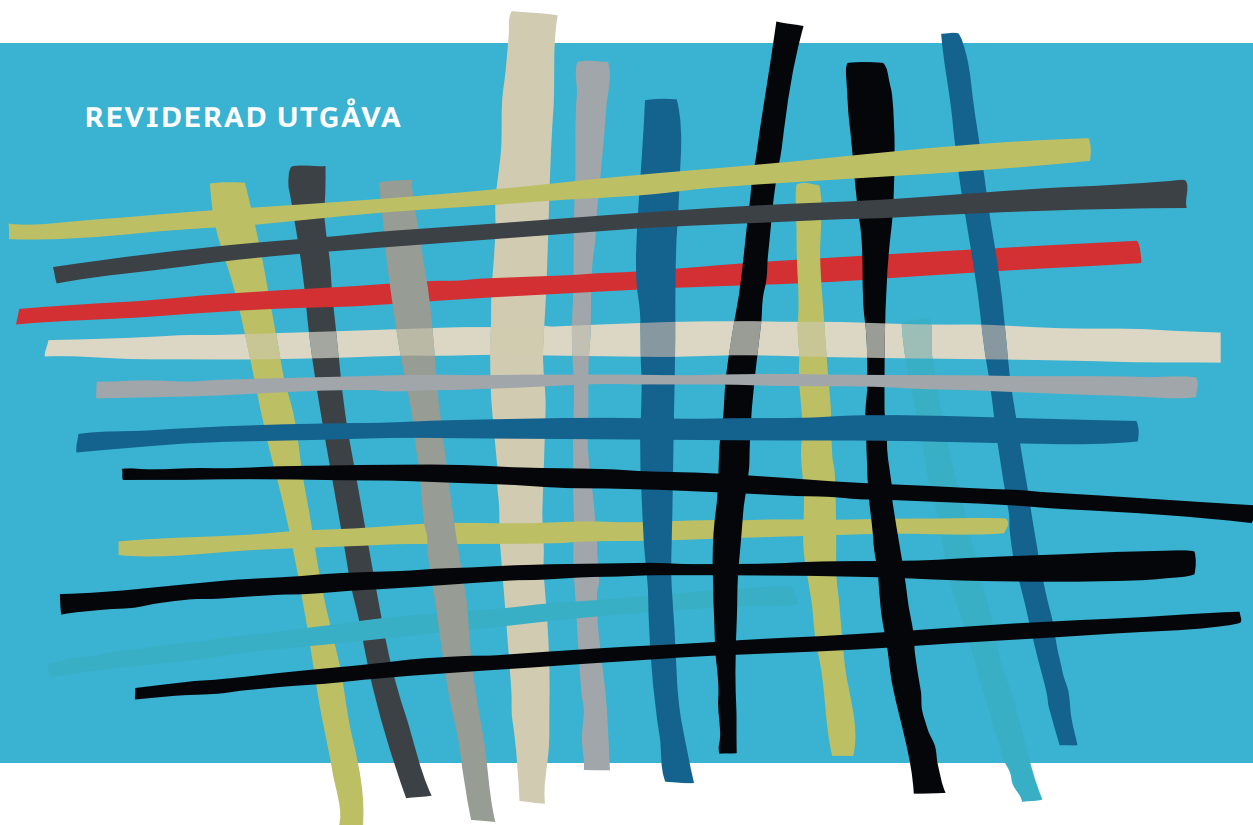

Samverkan

I LOKALT BROTTSFÖREBYGGANDE ARBETE

REVIDERAD UTGÅVA

brå

BROTTSFÖREBYGGANDE RÅDET (BRÅ) är en myndighet som verkar för att brottsligheten minskar och tryggheten ökar i samhället genom att ta fram fakta och sprida kunskap om brottslighet och brottsförebyggande arbete. Brå producerar även den officiella kriminalstatistiken, utvärderar reformer, bedriver forskning för att ta fram ny kunskap och stödjer lokalt brottsförebyggande arbete.

Från och med den 1 januari 2015 är POLISMYNDIGHETEN en enrådsmyndighet, vilket innebär att myndigheten leds av en chef som inför regeringen ensam bär ansvaret för myndighetens verksamhet. Polisens uppdrag är att minska brottsligheten och öka tryggheten i samhället.

SVERIGES KOMMUNER OCH LANDSTING (SKL) är en arbetsgivar- och intresseorganisation för Sveriges alla kommuner, landsting och regioner. SKL har till uppdrag att ge kommuner, landsting och regioner bättre förutsättningar för lokalt och regionalt självstyre. SKL driver medlemmarnas intressen och erbjuder dem stöd och service.

ISSN: 1100-6676

ISBN: 978-91-87335-60-0

URN:NBN:SE:BRA-636

© Brottsförebyggande rådet 2016

PRODUKTION: Ordförrådet AB

ILLUSTRATIONER: Anna Björnström

ILLUSTRATION SID 75: Polismyndigheten

TRYCK: Lenanders Grafiska AB 2016

Brottsförebyggande rådet, Box 1386, 111 93 Stockholm

Telefon 08-527 58 400, fax 08-411 90 75, e-post info@bra.se, www.bra.se

Denna rapport kan beställas hos bokhandeln eller hos Wolters Kluwer kundservice, 106 47 Stockholm. Telefon 08-598 191 90, e-post kundservice@wolterskluwer.se

Förord

DEN 1 JANUARI 2015 fick Sverige en ny polisorganisation som ska utgå från det lokala perspektivet. Det innebär bland annat en höjd ambitionsnivå för samverkan mellan polis och kommun i brottsförebyggande frågor. En sådan samverkan förutsätter att det finns en förmåga hos både polis och kommun att tillsammans lösa lokala problem utifrån aktuella lägesbilder. Den här boken är en reviderad utgåva av boken *Samverkan i lokalt brottsförebyggande arbete* som har till syfte att stödja och uppmuntra samverkan mellan polis och kommun i lokalt brottsförebyggande arbete.

Denna version av boken har arbetats om till att bli kortare och mer handfast med checklistor och fokus på ett kunskapsbaserat arbetssätt. Den har också anpassats till den nya Polismyndigheten och dess fokus på medborgarperspektiv.

Lokalt brottsförebyggande arbete är en viktig gemensam fråga för Brottsförebyggande rådet (Brå), polisen och Sveriges Kommuner och Landsting (SKL).

Polisen har som huvuduppgift att minska brottsligheten och öka tryggheten. Kommunen har en mängd ansvarsområden som har en brottsförebyggande effekt och tillhandahåller olika välfärdstjänster som syftar till att minska risken för utanförskap och förstärka känslan av anknytning till samhället.

Om polis och kommun samordnar sina insatser kan det brottsförebyggande arbetet bli mer verksamt och parternas resurser användas mer effektivt. Just detta är syftet med samverkan – att åstadkomma något mer än vad den ena parten ensam kan åstadkomma. Syftet med samverkan är att tillsammans skapa ett mervärde.

Vår förhoppning är att den här boken ska vara ett konkret stöd och en inspiration till en långsiktig och stabil samverkan mellan polis och kommun i det lokala brottsförebyggande arbetet.

STOCKHOLM I JANUARI 2016

Erik Wennerström
Generaldirektör Brå

Dan Eliasson
Rikspolischef

Håkan Sörman
Verkställande direktör SKL

Innehåll

Introduktion	5
Brottsförebyggande arbete tjänar på samverkan	6
Bakgrund till boken	6
Kort om lokal samverkan	8
Samverkansprocessen – ett kunskapsbaserat arbetssätt	8
Samverkansöverenskommelsen – ett verktyg för struktur och systematik	10
Medborgarlöften – en utveckling av samverkan i lokalsamhället	12
Kommunikation – en framgångsfaktor	16
 Steg 1: Initiera samverkan	18
Besluta om samverkan	19
Klargör organisationernas förutsättningar	22
Skapa en organisation för arbetet	28
Upprätta kommunikationsplan	30
 Steg 2: Egna förberedelser	32
Kartlägg den lokala situationen	32
Utgå från statistik	34
Ta fram en lägesbild	37
Identifiera mönster	41
 Steg 3: Gemensamma förberedelser	44
Lägg samman lägesbilderna	45
Prioritera mellan problemen	45
Gör en orsaksanalys	48
Fördjupa kunskapen om lokala problem	55
Teckna samverkansöverenskommelse	61

■	Steg 4: Genomförande	64
	Formulera mål	65
	Välj åtgärder som påverkar orsakerna till problemet	68
	Upprätta åtgärdsplan	72
	Formulera medborgarlöften	74
	Planera uppföljning	75
	Genomför åtgärderna	77
	Dokumentera samverkan	78
■	Steg 5: Uppföljning	80
	Följ upp arbetet	81
	Undersök hur åtgärderna har påverkat problemen	83
	Har åtagandena i samverkan genomförts?	85
	Följ upp samverkansprocessen	87
	Återkoppla uppföljningen till styrgruppen	90
	Ordlista	92
	Källor	98

Introduktion

DET FINNS OÄNDLIGT MÅNGA uppmaningar till samhällets olika parter att samverka i det brottsförebyggande arbetet, men det är inte så lätt att få svar på hur samverkan rent praktiskt ska gå till.

Den här boken beskriver hur samverkan kan läggas upp och utföras stegvis, enligt ett kunskapsbaserat arbetssätt i en så kallad samverkansprocess med hjälp av samverkansöverenskommelser och medborgarlöften.

Boken ger konkreta råd och tips om hur kommun och polis tillsammans kan minska brottsligheten och rädslan för brott och på så sätt öka tryggheten i samhället. Den är i första hand skriven för anställda inom polis och kommun som arbetar strategiskt med lokala brottsförebyggande frågor, men även andra, såväl tjänstemän som förtroendevalda, som berörs av det brottsförebyggande arbetet, kan ha nytta av boken.

Boken är indelad i två övergripande delar. Inledningsvis ges en beskrivning av de centrala begreppen samverkansprocess, samverkansöverenskommelse och medborgarlöften. I bokens andra del beskrivs samverkansprocessens fem steg mer ingående i fem separata kapitel. Varje kapitel avslutas med hänvisningar till mer läsning. Längst bak i boken finns en ordlista.

Brottsförebyggande arbete tjänar på samverkan

SAMVERKAN I BROTTSFÖREBYGGANDE och trygghetsskapande arbete innebär att parterna tillför sina specifika resurser, kompetenser och kunskaper för att tillsammans minska sannolikheten för brott och reducera brottslighetens skadeverkningar (inklusive rädsla).¹

Ett brotts- eller otrygghetsproblem ställer krav på att något måste göras. Ett viktigt steg i ett lokalt brottsförebyggande arbete är att polis och kommun samordnar sina insatser. Ett effektivt arbete handlar om att förebygga brott och genomföra tidiga preventiva insatser med fokus på såväl brottsituationer som brottsoffer och gärningspersoner. Det kan handla om att förändra den fysiska miljön på utsatta platser, uppmärksamma och informera brottsoffer eller genomföra insatser för att minska utanförskap.

Syftet med samverkan är att tillsammans skapa ett mervärde – att åstadkomma något mer än en part ensam kan åstadkomma.

Bakgrund till boken

I dag organiserar de flesta kommuner det lokala brottsförebyggande arbetet i lokala råd. De lokala råden drivs av kommunen, men polisen är representerad i de flesta råd. I många fall fungerar samarbetet i de lokala råden väl, men arbetet skulle kunna vässas. För att säkra kvaliteten på det brottsförebyggande arbetet och utveckla samverkan mellan kommun och polis krävs ett strukturerat och systematiskt arbetssätt.

¹ Detta är en sammanslagning av definitionen av brottsprevention från boken *Introduktion till kriminologi* och definitionen av samverkan från boken *Strategier för samverkan – kring barn och unga som far illa eller riskerar att fara illa*.

Samverkansprocessen, samverkansöverenskommelsen och medborgarlöften är verktyg som tagits fram som ett stöd för ett strukturerat och metodiskt arbete som utgår från lokala behov och förutsättningar.

Boken *Samverkan i lokalt brottsförebyggande arbete* publicerades första gången år 2010. Boken utvecklades ur ett tvåårigt projekt där fyra kommuner och polismyndigheter tillsammans arbetade enligt en modell som beskrivs i polisens handlingsplan *Samverkan Polis och kommun – för en lokalt förankrad polisverksamhet i hela landet (PoA-480-5788/06)* som dåvarande Rikspolisstyrelsen, RPS, tog fram år 2008.

Vid den första utgåvan av boken hade endast ett fåtal kommuner skrivit samverkansöverenskommelser med polisen. I dag har mer än 80 procent av landets 290 kommuner en överenskommelse med polisen om samverkan i det brottsförebyggande arbetet.

Brå och polisen har följt upp arbetet med samverkansöverenskommelser. Uppföljningarna visar att samverkan har utvecklats och blivit bättre, men att den lokala förmågan att arbeta kunskapsbaserat fortfarande behöver stärkas, särskilt avseende orsaksanalyser och val av åtgärder.

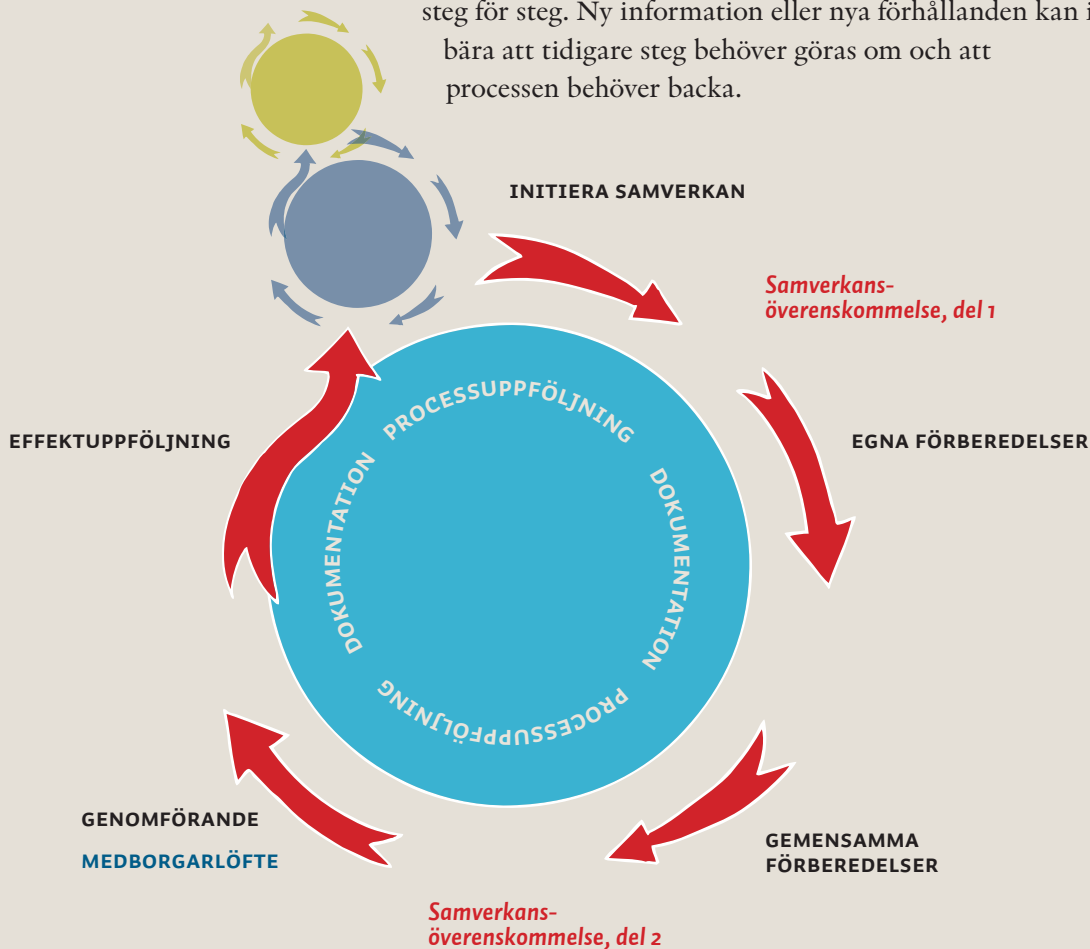
Den tidigare modellen för samverkan utifrån samverkansöverenskommelser har förstärkts i och med sjösättningen av den nya polisorganisationen. I den nya Polismyndigheten har beslut och resurser förts ut till lokala polisområden. Samverkan mellan polis och kommun leds och drivs av så kallade kommunpoliser. Medborgarna involveras i högre utsträckning i utformningen av arbetet med hjälp av dialoger.

Under åren 2015–2016 pågår ett utvecklingsarbete för att utarbeta en nationell modell för medborgarlöften.

Kort om lokal samverkan

Samverkansprocessen – ett kunskapsbaserat arbetsätt

En samverkan i brottsförebyggande arbete som utgår från lokala lägesbilder kan beskrivas som ett kretslopp med fem steg i vilka arbetet initieras, planeras, genomförs och följs upp för att sedan starta igen. De olika stegen är inte exakt avgränsade, och arbetet går inte alltid framåt steg för steg. Ny information eller nya förhållanden kan innebära att tidigare steg behöver göras om och att processen behöver backa.

STEG 1: INITIERA OCH INGÅ SAMVERKAN

Det första steget i samverkan innebär att kommunstyrelsens ordförande och chefen för lokalpolisområdet fattar beslut om att samverka. Inledningsvis skapar och säkerställer kommun och polis en organisatorisk struktur och förutsättningar för samverkansarbetet. Parterna utser samordnare som koordinerar arbetet och genomför en egen resurs- och kompetensinventering. En plan för parternas kommunikation i det fortsatta arbetet tas fram. Besluten i det första steget kan formuleras i en första övergripande samverkansöverenskommelse mellan parterna.

STEG 2: EGNA FÖRBEREDELSE

I de egna förberedelserna klargörs den egna organisationens uppfattning om den lokala lägesbilden (brott och otrygghet). Dessutom fortsätter inventeringen av den egna organisationens ekonomiska, organisatoriska och personella förutsättningar för arbetet.

STEG 3: GEMENSAMMA FÖRBEREDELSE

I de gemensamma förberedelserna läggs parternas lägesbilder ihop, och man gör tillsammans en analys av problemen och deras orsaker. Parterna enas om inriktning och fokusområden för arbetet, vilket formuleras i en samverkansöverenskommelse.

STEG 4: GENOMFÖRANDE

I det här steget skapas struktur för och genomförs det operativa arbetet. Konkreta mål formuleras. Åtgärdsplaner tas fram som beskriver de åtgärder som man kommit överens om, hur de ska utföras, vem som ska utföra dem och under vilken tid.

I Steg 4 kan parterna även formulera åtgärder som medborgarlöften som kommuniceras till medborgarna. I genomförandet ingår också att föra protokoll och dokumentera arbetet inför en kommande uppföljning.

STEG 5: UPPFÖLJNING

Uppföljning innebär att fortlöpande granska kvaliteten på och effekterna av det genomförda arbetet och ge en löpande återkoppling till styrgruppen. Uppföljningen bör genomföras i samverkansprocessens samtliga steg.

ETT STRUKTURERAT ARBETSSÄTT KAN BIDRA TILL ATT

- kommunikation och kunskapsutbyte blir bättre
- samverkan blir kontinuerlig och hållbar
- arbetet får konkreta mål
- tid och pengar avsätts till verksamheten
- det finns mandat att fatta beslut
- samverkan ger önskat resultat
- samverkan består eller blir en del av ordinarie verksamhet
- parternas investeringar i tid och resurser tas till vara.

Samverkansöverenskommelse

Kommunen

Polisen

Samverkansöverenskommelse del 1

Kommunen och polismyndigheten tecknar en överenskommelse som omfattar två delar. Den första delen omfattar framtagandet av en gemensam problembild och de åtgärden som detta medför. Den andra delen omfattar de brott- och trygghetsproblemen som parterna gemensamt prioriterar, med den gemensamma problembilden som beslutunderlag. Denna del omfattar även de åtgärden som respektive part förbereder sig att genomföra inom överenskommen tidsperiod.

Parterna läser sig till:

- Skapa en gemensam problembild som baseras på brott, ordningsstörningar, otrygghet och utveckling av samverkan i övrigt.

Samverkansöverenskommelse del 2

Kommunen och polismyndigheten har med en gemensam problembild prioriterar följande:

- Bestyrkt 1 (se bilaga 1 – gemensam problembild och analys)

Parterna läser sig till:

- Följa de beslutade åtgärdsplanerna (se bilaga 1 – åtgärdsplanerna)
- De beslutade åtgärdsplanerna ska verkställas inom den överenskomna tidsperioden och ansvarigt tillägg rapportera. Utvärarna lägger åter-rapportering i enlighet med gällande åtgärdsplaner.

Kommunen den dag/månad/år

Josefa Andersson

Kommunstyrelsens ordförande

Albin Hansson

Lokalpolisområdeschef

Samverkansöverenskommelsen – ett verktyg för struktur och systematik

Samverkansöverenskommelsen är ett verktyg för att skapa struktur och systematik i samverkan mellan polis och kommun. Den utgör ett gemensamt dokument, som beskriver de problem parterna valt att samverka om. Överenskommelsen bidrar till att ge ett helhetsperspektiv och skapa samsyn på brotts- eller otrygghetsproblemen, liksom på olika roller och arbetsfördelningen mellan parterna.

SYFTET MED SAMVERKANSÖVERENSKOMMELSEN ÄR ATT

- underlätta ett samlat grepp mot brottsligheten
- underlätta ett långsiktigt och hållbart arbete
- ge det brottsförebyggande samarbetet mål
- bidra till en gemensam syn på de lokala problemen och deras orsaker
- öka effektiviteten av enskilda åtgärder genom att parterna gör gemensamma insatser
- skapa dialog mellan organisationerna om brottsligheten och dess orsaker
- säkra att parterna avsätter tid och resurser för arbetet
- samla den sammantagna kunskapen om problemen
- skapa engagemang och intresse för de brottsförebyggande frågorna
- medverka till att brottsförebyggande åtgärder blir genomförda
- stödja att det brottsförebyggande arbetet följs upp.

En vinst med att formalisera samarbetet i en samverkansöverenskommelse är att polis och kommun får tydligare uppdrag i det brottsförebyggande arbetet. De ska till exempel gemensamt ta fram underlag om den lokala situationen och rapportera hur de brottsförebyggande åtgärderna genomförts. På så sätt kan en samverkansöverenskommelse också vara ett sätt att ta vara på kunskap och erfarenheter och ge verksamheten en fastare och tydligare struktur. Läs mer om samverkansöverenskommelser på sidan 61.

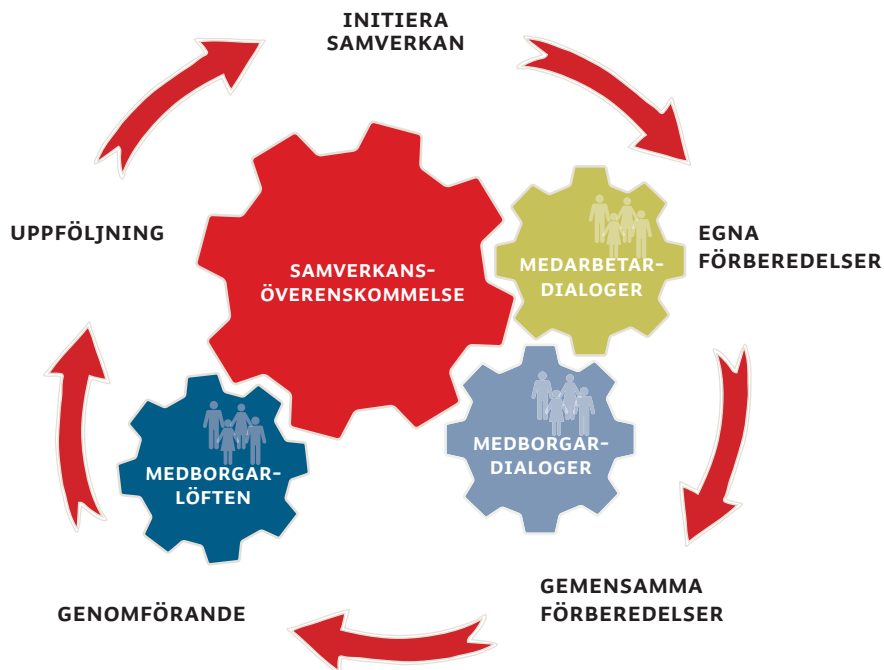
Medborgarlöften – en utveckling av samverkan i lokalsamhället

Medborgarlöften är en utveckling och förstärkning av samverkansöverenskommelserna. Medarbetare och medborgare får möjlighet att i högre utsträckning bli en del av det lokala brottsförebyggande- och trygghetskapande arbetet. Tanken är att deras erfarenheter och upplevelser breddar den lokala lägesbilden. I medborgarlöftet berättar polis och kommun hur de tillsammans avser att arbeta brottsförebyggande och trygghetskapande.

Arbetsmetoden bygger främst på momenten medarbetardialog, medborgardialog och kommunikation. Att arbeta med medarbetardialog och medborgardialog är en del av polisens nya styrmodell. Arbetsmetoden bygger på grundtankarna från *Community engagement in policing*.

ETT MEDBORGARLÖFTE är ett åtagande gentemot medborgarna som polis och kommun gör i samverkan, gärna även med andra samverkansparter.

Arbetsmodellen med medborgarlöften syftar till att öka tryggheten och minska brottsligheten i lokalsamhället. Genom att skapa dialog mellan polisen/kommunen och dem som bor och verkar i kommunen ska förtroendet mellan parterna öka. Detta ger medborgarna förutsättningar att påverka sin trygghet i närmiljön och bidrar till att öka medborgarnas engagemang i polisens och kommunens arbete. Ett ökat förtroende för och nöjdhet med polisens och kommunens arbete kan också leda till att fler anmäler brott till polisen eller att fler vågar vittna i rättegångar. Hur man ska arbeta för att uppnå dessa positiva effekter behandlas inte i den här boken. I den kommande nationella modellen som Polismyndigheten utvecklar under 2015–2016 kommer detta att beskrivas mer utförligt.

En förutsättning för arbetet med medborgarlöften är att kommun och polis arbetar långsiktigt och strukturerat i det brottsförebyggande och trygghetsskapande arbetet, där samverkansprocessen och överenskommelsen om samverkan är framgångsfaktorer. Kommun och polis är två motorer som driver och leder det brottsförebyggande och trygghetsskapande arbetet. Kommunens många kontakter med lokalsamhället är en stor tillgång. Polisens engagemang och tillgänglighet är en grundläggande förutsättning för att nå önskad effekt. Läs mer om hur man kan arbeta med medborgarlöften på sidan 74.

SYFTEN MED MEDBORGARLÖFTEN ÄR ATT

- skapa och ta tillvara engagemang i lokalsamhället
- informera om brottsförebyggande och trygghetsskapande aktiviteter
- öka förtroendet och nöjdheten med parternas arbete
- säkerställa medborgarnas möjlighet att påverka beslutsprocesser
- stärka parternas lokala närvaro och tillgänglighet.

Medarbetardialog

Medarbetardialoger fördjupar den allmänna lägesbilden med medarbetarnas kunskap och erfarenhet och är ett sätt att ta tillvara de anställdas kompetens och förmåga att utveckla och förbättra det brottsförebyggande och trygghetsskapande arbetet. Detta förutsätter att dialogen ger individerna möjlighet att påverka lägesbilden, vara med och påverka vilka aktiviteter som ska genomföras och hur. Rätt utförda medarbetardialoger kan leda till ökad kunskap om läget, till

utvecklingsmöjligheter, delaktighet och ansvar. Medarbetardialogen har en avgörande betydelse för att förankra arbetet med medborgarlöften.

SYFTET MED MEDARBETARDIALOG

- Fördjupa kunskapen om den lokala lägesbilden.
- Öka effektiviteten genom att medarbetaren kan påverka sitt arbete i högre grad än tidigare.

Medborgardialog

Medborgardialoger är ett sätt för dem som verkar och bor i området att påverka eller bli delaktiga i kommunens och polisens brottsförebyggande och trygghetsskapande arbete. Medborgarna känner vanligtvis väl till sitt bostadsområde, och deras erfarenhet och kunskap är viktiga för att ge polisen och kommunen en fördjupad bild av läget.

Medborgardialogerna ska genomföras med hög kvalitet eftersom de är ett sätt att stärka relationerna och bygga förtroende parterna emellan. Medborgardialoger kan genomföras på många olika sätt, exempelvis genom enkäter, trygghetsvandringar, intervjuer, fokusgrupper, rådslag eller liknande. Arbetet med medborgardialog kan ta mycket tid, och berörda parter bör ha uthållighet.

KOMMUNERNA HAR VANLIGTVIS stor kunskap och erfarenhet av dialog med medborgarna. Använd den kunskapen och befintliga forum i den mån det är möjligt.

SYFTET MED MEDBORGARDIALOG ÄR ATT

- öka lokalsamhällets engagemang och delaktighet
- engagera och involvera medborgarna att ta aktiv del i det brottsförebyggande och trygghetsskapande arbetet, exempelvis genom grannsamverkan, trygghetsvandringar och polisens volontärverksamhet
- skapa goda relationer
- ta fram gemensamma förslag på åtgärder för att öka tryggheten
- fördjupa den lägesbild som kommun och polis har av den lokala situationen.

Kommunikation – en framgångsfaktor

En av förutsättningarna för framgång i samverkan är en fungerande kommunikation. Effekterna av samverkansöverenskommelsen och medborgarlöften kan till vissa delar utebli om den interna eller externa kommunikationen inte fungerar.

En övergripande kommunikationsplan för samverkan kan med fördel upprättas redan i Steg 1, *Initiera och ingå samverkan*. I kommunikationsplanen ska polisen och kommunen enas om huvudbudskapen och samordna kommunikationsaktiviteterna. Kommunikationsplanen är sedan ett levande dokument som fylls på efterhand och blir ett stöd för kommunpolisen och kommunens samordnare.

Till den övergripande kommunikationsplanen upprättas en särskild plan för kommunikationen av medborgarlöften.

Läs mer

Brottsförebyggande rådet, Brå (2013:5). *Samverkan mellan kommun och polis med hjälp av samverkansöverenskommelser*. Stockholm: Brottsförebyggande rådet.

Brottsförebyggande rådet, Brå (2013:21). *Polisers syn på brottsförebyggande arbete*. Stockholm: Brottsförebyggande rådet.

Brottsförebyggande Rådet, Brå (2016). *En polis närmare medborgaren – ett kunskapsstöd i arbetet med medborgarlöften*. Stockholm: Brottsförebyggande rådet. (Kommer att publiceras i början av år 2016)

Genomförandekommittén för nya Polismyndigheten (Ju 2012:6). *Pilotprojekt lokala medborgarlöften – slutrapport*. Stockholm: Polismyndigheten.

Rikspolisstyrelsen (2008). *Samverkan Polis och kommun – för en lokalt förankrad polis i hela landet* (PoA – 480-5788/06). Stockholm: Rikspolisstyrelsen.

Rikspolisstyrelsen Inspektionsrapport 2012:2. *Samverkan polis och kommun*. Stockholm: Rikspolisstyrelsen.

Sveriges Kommuner och Landsting, SKL (2009). *11 tankar om medborgardialog och styrning*. Stockholm: Sveriges Kommuner och Landsting.

Sveriges Kommuner och Landsting, SKL (2013) *Medborgardialog som del i styrprocessen*. Stockholm: Sveriges Kommuner och Landsting.

Sveriges Kommuner och Landsting, SKL (2014). *Kommunikation för medborgardialog*. Stockholm: Sveriges Kommuner och Landsting.

(NPPIA) National Policing Improvement Agency 2012. The report was originally produced by the Home Office in 2006. *Community engagement in policing – Lessons from the literature*. whatworks.college.police.uk

STEG 1

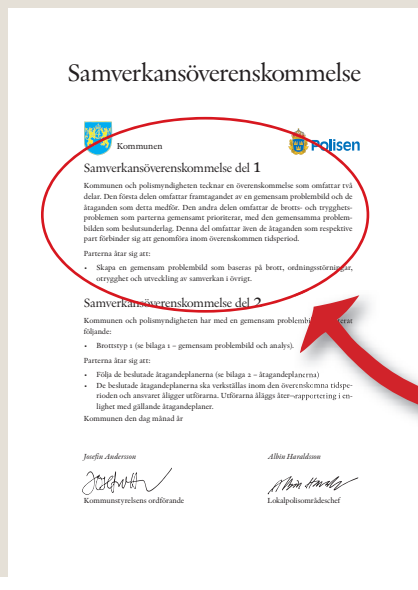
Initiera samverkan

Det första steget i processen berör framför allt ledningen för polis och kommun. De ska fatta beslut om att samverka och skapar struktur och förutsättningar för samverkansarbetet. Beslutet kan också handla om att förnya samverkan.

Målet med Steg 1 är att besluta om samverkan och att säkerställa att det finns organisatorisk kapacitet för arbetet. Beslutet om samverkan kan formuleras i en första övergripande överenskommelse.

STEG 1 ÄR KLART NÄR FÖLJANDE ÄR GENOMFÖRT:

- Polisledningen och kommunstyrelsen har fattat ett gemensamt beslut om att inleda samverkan.
- Organisationernas förutsättningar för samverkan, ansvarsområden, roller och uppdrag har uppmärksammats.
- Polis och kommun har skapat en gemensam samverkansorganisation och utsett ansvariga för arbetet.
- Kommunikationsansvarig är utsedd och kommunikationsplan är påbörjad.

Besluta om samverkan

Samverkan kan initieras om det finns ett behov, ett problem, som polis och kommun kan och bör lösa tillsammans. Behovet kan komma ur ett verksamhetsmål, ålagda uppdrag eller helt enkelt genom att man upptäcker ett problem som det är uppenbart att man bäst löser tillsammans.

Beslutet om att ingå samverkan bör beröra praktiska frågor som tidsramar för arbetet och skapandet av en organisation för ömsesidig styrning och uppföljning. Ytterst handlar beslutet om att förtydliga deltagande aktörers roller, mandat och befogenheter och om att ge arbetet status och legitimitet.

”Det är inte så mycket en fråga om resurser som ett sätt att påverka hur man ska arbeta. Genom samverkan har vi fått insyn i varandras verksamheter och en möjlighet att påverka.”

FRÅN SAMVERKAN I LANDSKRONA

Ledningens engagemang är avgörande

En tydlig ledning som ger klara direktiv, operativt mandat och tydliga huvudmannaskap är förutsättningar för ett framgångsrikt arbete. Chefen för lokalpolisområdet och kommunstyrelsens ordförande har ett helhetsperspektiv och kan se hur olika åtgärder passar med den egna verksamhetens mål och uppdrag. De har ett ansvar att förmedla detta och att förankra beslutet om samverkan på alla nivåer i organisationen.

Mellanchefen är en viktig länk

En annan faktor för framgång är att alla parter är överens om vad som har beslutats. För att utförandet ska nås av mål och visioner är det viktigt att även organisationens mellan-, förvaltnings- eller avdelningschefer är delaktiga i besluten om samverkan. Det är deras ansvar att se till att arbetet genomförs som beslutat och att stödja det, särskilt om det brister och det blir problem. Det innebär att chefer på mellannivå ska följa det pågående arbetet och resultat genom så kallade process- och effektuppföljningar. Läs mer i Steg 5, *Uppföljning* s. 80.

CHECKLISTA FÖR ATT INITIERA SAMVERKAN

☐	Har vi skapat en gemensam organisation för samverkan?
☐	Har vi utsett kommunal samordnare med mandat och tid för arbetet? (för polisen är dessa uppgifter kommunpolisens ansvar)
☐	Har vi tagit fram gemensamma riktlinjer och tidplaner för arbetet?
☐	Har vi tagit fram rutiner för uppföljning för eget lärande?
☐	Har vi förankrat beslutet om samverkan i den egna organisationen?

Samordnarna har en viktig roll

”Det behövs en puttare för att det ska fungera. Någon som puttar på så att arbetet blir gjort och avrapporterat.”

FRÅN SAMVERKAN I LANDSKRONA

Samverkan förutsätter att det finns en funktion som håller ihop och driver på arbetet. Kommunpolisen arbetar med dessa frågor på uppdrag av chefen för lokalpolisområdet.

Kommunen kan behöva utse en samordnare, men det är också vanligt att det redan finns en brottsförebyggande samordnare som kan hålla i arbetet. Samordnaren måste få tydliga mandat från kommunledningen. Det ska stå klart att arbetet är prioriterat. Samordnaren är så att säga den kommunala motorn för arbetet.

Kommunpolisen och den kommunala samordnaren bör ha förmåga att analysera och bedömma brottsligheten och att välja passande arbetsmetoder.

De bör dessutom ha så kallad samverkanskompetens, det vill säga en förmåga att hantera formella och informella svårigheter i samarbetet. Det kan handla om att hitta sätt att förankra arbetet i den egna organisationen eller att kunna hantera professionella eller kulturella skillnader mellan polis och kommun.

På sikt kommer det också att ställas krav på att kommunpolisen och samordnaren ska ha förmågan att engagera och involvera medborgarna i det lokala brottsförebyggande och trygghetsskapande arbetet.

”Utöver ämneskunskap är personlighet viktigt. Samordnaren måste ha förtroende såväl inom som utom den egna organisationen. Det är en ständig läroprocess och ett bra nätverk underlättar.”

FRÅN SAMVERKAN I VÄSTERÅS

CHECKLISTA INFÖR SAMORDNARUPPDRAGET

☐	Vad exakt ska jag göra?
☐	Vilket ansvar har jag för arbetet?
☐	När ska jag vara klar?
☐	Hur ska arbetet redovisas och hur ska det användas?
☐	Vilket mandat har jag fått av min chef?
☐	Har jag rätt resurser i form av tid, pengar, material och kunskap?
☐	Är mitt uppdrag förankrat i organisationen?

Klargör organisationernas förutsättningar

Inför samverkan bör chefen för lokalpolisområdet och kommunledning uppmärksamma hur man redan, direkt eller indirekt, arbetar för att förebygga brott och skapa trygghet. Syftet är att minska dubbelarbete och involvera dem som arbetar med liknande frågor inom respektive organisation.

”Kommunen driver många projekt, det gäller att hitta en röd tråd som håller dem samman.”

FRÅN SAMVERKAN I LANDSKRONA

Identifiera och involvera nyckelpersoner, bilda stödteam

Det kan vara strategiskt viktigt att knyta vissa nyckelpersoner eller funktioner till arbetet utifrån hur de är placerade i organisationen. På så sätt blir samverkan lättare en del av den ordinarie verksamheten. För polisens del kan exempelvis analytiker och underrättelse-samordnaren i lokalpolisområdet vara sådana personer. Inom kommunen handlar det ofta om personer med ansvar för kommunens statistik, controllrar och förvaltningschefer. För båda organisationerna är det viktigt att knyta kommunikatörer till samverkansarbetet. När nyckelpersonerna är identifierade kan de utgöra ett stödteam för arbetet med samverkansöverenskommelser och medborgarlöften.

Identifiera och involvera nya samarbetsparter

En stor del av kommunens verksamhet kan på ett eller annat sätt anses vara brottsförebyggande eller trygghetsskapande. Förvaltningar, som inte arbetar direkt brottsförebyggande, reflekterar sällan över hur deras verksamhet skulle kunna förebygga brott, eller hur verksamheten ibland kanske rent av skapar otrygghet. Till exempel kan ett gångstråk bli otryggt om sikten skymms av jordvallar vid en ombyggnation. Om kommunens stadsbyggnadskontor däremot tar in ett brottsförebyggande och trygghetsskapande perspektiv vid framtagandet av detaljplaner kan man nå stora positiva effekter på den lokala brottsligheten och tryggheten.

Detsamma gäller inom polisen; avdelningar som inte arbetar direkt i extern samverkan, reflekterar sällan över hur den skulle kunna gynna deras verksamhet.

Ett exempel är de enheter som arbetar mot grov organiserad brottslighet. En samverkan med kommunens tillsynsenhet kan ge spaningsuppdrag, men framför allt störa de lokala marknaderna.

Lokala lägesbilder kan också förtydliga att det lokala brottsförebyggande arbetet berör andra, nya, aktörer, exempelvis fastighetsägare, centrumutvecklare eller frivården.

SAMVERKANSÖVERENSKOMMELSEN kan fungera som ett paraply för all pågående samverkan mellan kommun och polis.

CHECKLISTA FÖR ATT INVENTERA ANDRA AKTÖRERS DEL I SAMVERKAN

☐	Vilka andra har nyckelfunktioner för det brottsförebyggande arbetet?
☐	Vilken kunskap och förståelse har de för arbetet?
☐	Är beslutet om samverkan förankrat (beslutat) hos deras chefer?
☐	Har vi en samsyn på vad som ska göras, dvs. har vi gjort samma tolkning av det brottsförebyggande arbetet?

Klargör organisationernas motiv till samverkan

Att samverka med en annan part är ofta fruktbart, men kräver både tid och engagemang. Det går inte att samverka utan att avsätta tid, personal och pengar.

Samverkan ställer stora krav på att både värna den egna organisationens intressen och stödja gemensamma intressen. Ledningen bör tydligt visa hur organisationens olika delar kan stödja samverkan och vilken roll de spelar för genomförandet. Att förankra samverkan på såväl politisk och förvaltningsledningsnivå som i verksamheten i övrigt, är centralt för arbetets legitimitet, resursfördelning och långsiktighet.

”Vi hade lite olika syn på vad vi ville med samverkan. Polisen ville samverka kring att minska brott och kommunen ville öka sin attraktivitet.”

FRÅN SAMVERKAN I VÄSTERÅS

Även om ett av syftena med samverkan är att utnyttja resurserna bättre och undvika dubbelarbete, är en samverkan som startats endast för att uppnå besparingar dömd att misslyckas. Om det inte finns tillräckliga resurser riskerar diskussionerna att fastna vid att man försöker ge varandra ansvaret för vissa problemområden i stället för att samverka mot gemensamma mål.

CHECKLISTA FÖR INVENTERINGEN AV ORGANISATIONENS FÖRUTSÄTTNINGAR

☐	Stämmer samverkan med våra styrdokument och verksamhetsmål?
☐	Stämmer tidsplanen med budgetprocesser och andra beslutsprocesser?
☐	Finns det målkonflikter mellan vårt arbete i samverkan och andra uppdrag?
☐	Vilket förebyggande arbete bedriver vi redan inom organisationen?
☐	Vilka lärdomar kan man dra ur tidigare och pågående arbete?
☐	Hur kan samverkansarbetet gagnas av redan pågående arbete?

Lär känna varandras organisationer

Samverkan kräver även kännedom om den andra partens organisatoriska och resursmässiga förutsättningar. I processen är det viktigt att både respektera varandras olikheter och ta vara på varandras kunskaper och erfarenheter. Polis och kommun är tämligen olika som organisationer. Polisen är i högre grad en tjänstemannaorganisation med snabba beslutsgångar, medan kommunen är en politiskt styrd organisation med många skilda uppdrag. Gemensamt är att de ytterst styrs av regering och riksdag, vilket påverkar samverkan – både vilken inriktning den kan ta och hur arbetet utformas.

Polisens nya styrmodell bygger på underifrånperspektivet, där den lokala lägesbilden ska styra vilka aktiviteter som ska utföras i lokalpolisområdet. Regleringsbrev och andra styrdokument påverkar också polisens verksamhet.

Kommunerna har självstyre vilket innebär att de har stor rätt att själva bestämma hur de ska sköta sina arbetsuppgifter och fördela sina resurser. Det brottsförebyggande eller trygghetsskapande arbetet kräver politiska beslut. En samverkansöverenskommelse kan därför behöva skrivas med allmänt formulerade åtaganden, varefter förvaltningarna får i uppdrag att konkretisera dem i handlings- eller åtgärdsplaner. För att åtaganden ska kunna genomföras måste de beaktas i verksamhetsplanering och budget. Och för att åtgärderna ska komma med i parternas löpande budgetprocess, behövs god framförhållning.

”Ta fram problembilden före kommunens budgetprocess. Det blir så mycket enklare om man är i fas med budgetprocessen.”

FRÅN SAMVERKAN I LANDSKRONA

Håll koll på sekretessreglerna

I strategisk samverkan bör sekretess normalt inte vara ett problem, men i en operativ samverkan är sekretessreglerna viktiga att beakta. I de inledande samverkansfaserna, där syftet är att träffas för att utbyta information med varandra och diskutera vad var och en har möjlighet att bidra med, finns ofta inga sekretessproblem. Även vid kartläggningen och framtagandet av en gemensam lägesbild är sekretessproblemen små. Sekretessfrågorna blir ofta aktuella när parterna ska börja diskutera och genomföra åtgärder. Om planerade åtgärder riktas mot exempelvis ett fåtal ungdomar uppstår sekretessproblem, eftersom enskilda personer då pekas ut.

Gemensamt för alla sekretessbestämmelser är att de innehåller en beskrivning av vilka uppgifter som regeln är tänkt att skydda. Ofta är det uppgifter om enskildas personliga eller ekonomiska förhållanden. Det finns också bestämmelser som skyddar känsliga uppgifter i myndigheters utredningar eller andra allmänna samhällsintressen.

Det är viktigt att polis och kommun är helt införstådda med sina sekretessregler. Samverkansgruppens medlemmar företräder sin organisation, och en handling som lämnas till en representant för en annan organisation blir allmän handling vid överlämnandet.

UNDVIK ATT DISKUTERA enskildas personliga eller ekonomiska förhållanden, och fokusera i stället på att ta fram en generell lägesbild.

Skapa en organisation för arbetet

Det är de lokala omständigheterna och parterna som avgör hur arbetet bäst ska organiseras. I många kommuner är det lokala brottsförebyggande arbetet redan organiserat i lokala brottsförebyggande råd. Ibland har rådet en funktion som styrgrupp, ibland mer som en beredande grupp och i andra fall som en utförande organisation. Oavsett hur verksamheten organiseras är det viktigt att det finns en grupp med beslutsmandat som strategiskt leder och utformar arbetet. I annat fall riskerar samverkan att stagnera.

Det är nödvändigt att de samverkande parterna är jämbördiga. Det är inte en part som ska bestämma arbetets inriktning eller bild av problemen. Båda parter måste känna engagemang och se vinsten med samverkan.

För att få struktur på verksamheten är ett förslag att skapa en styrgrupp, en beredningsgrupp och arbetsgrupper.

Styrgruppen skapar förankring och mandat

Styrgruppen ger förutsättningar för samverkan, förankrar och ger mandat för arbetet. Styrgruppen ska också ansvara för att visioner bryts ned till realiserbara, konkreta mål och delmål och se till att åtaganden genomförs.

Styrgruppen kan bestå av chefen för lokalpolisområdet, kommunstyrelsens ordförande och kommundirektören.

Beredningsgruppen arbetar strategiskt

Beredningsgruppen, som är en länk mellan ledningens beslut och utförandet, ska arbeta strategiskt med planering, utformning och uppföljning av arbetet.

Gruppen kan bestå av chefer från respektive avdelning eller förvaltning som berörs av de prioriteringar som styrgruppen gör. Det kan i praktiken betyda att polisen deltar med kommunpolisen, medan kommunen deltar med olika förvaltningschefer och kommunens samordnare av brottsförebyggande arbete. Det lokala brottsförebyggande rådet kan utgöra en sådan grupp.

Beredningsgruppen ansvarar för att tillsätta arbetsgrupper som utför de arbetsuppgifter som samverkansbesluten kommer att innehålla. Arbetsgrupperna sätts samman utifrån vad som ska göras och är tidsbegränsade.

DET BEHÖVS EN TYDLIG STRUKTUR

- Arbetet blir enklare om man klargör parternas roller och mandat.
- Samverkan förutsätter att det finns en organisation som säkerställer att åtaganden genomförs och följs upp.
- I brottsförebyggande arbete tar det ofta lång tid innan man ser stora förändringar. Av den anledningen är det viktigt att organisationens utformning och sammansättning säkrar deltagarnas medverkan på lång sikt.
- Det blir lättare att kalla till möten och att förankra delbeslut och inriktningar.

Upprätta kommunikationsplan

I det strukturerade arbetet med samverkansöverenskommelse och medborgarlöften är den interna och externa kommunikationen viktig. Effekterna av arbetet kan utebli om kommunikationen brister. Därför ska en övergripande kommunikationsplan arbetas fram där parterna enas om huvudbudskapen, och kommunikationsaktiviteterna ska samordnas. Till den övergripande kommunikationsplanen ska en särskild plan för kommunikationen av medborgarlöften upprättas. Bäst är om det finns en gemensam kommunikationsplan. Alternativet är att respektive organisationer gör var sin.

Kommunikationsplanen är ett strategiskt dokument och ska ses som en hjälp på strategisk nivå, men den ska också vara ett stöd i det dagliga arbetet för kommunikatörer, kommunpoliser och kommunens samordnare.

En ansvarig för kommunikationsarbetet bör utses, och det ska vara någon med kommunikationskompetens. Kommunikationen ska följas upp och eventuellt utvärderas liksom andra aktiviteter i samverkansarbetet.

I arbetet med framtagande av kommunikationsplanen ska expertis anlitas.

Läs mer

Brottsförebyggande rådet, Brå (1999.) *Bygga upp brottsförebyggande arbete*. Idéskrift 1. Stockholm: Wolters Kluwer.

Myndigheten för skolutveckling, Rikspolisstyrelsen och Socialstyrelsen (2007). *Strategier för samverkan – kring barn och unga som far illa eller riskerar att fara illa*. Stockholm: Socialstyrelsen.

Skolverket (2010). *Erfarenheter av samverkan – kring barn och unga som far illa eller riskerar att fara illa*. Stockholm: Wolters Kluwer.

Sveriges Kommuner och Landsting, SKL och Myndigheten för samhällsskydd och beredskap, MSB (2013). *Ta ett samlat grepp – om trygghet och säkerhet*. Stockholm: ETC Kommunikation.

STEG 2

Egna förberedelser

I det andra steget ska organisationens samlade kunskap om den lokala situationen samlas och dokumenteras i en lägesbild. Den kommunala samordnaren respektive kommunpolisen är drivande i arbetet och sammanställer underlaget.

Målet med Steg 2 är att kommun och polis tar fram egna översiktliga lägesbilder som beskriver de lokala förhållandena och behoven.

STEG 2 ÄR KLART NÄR FÖLJANDE ÄR GENOMFÖRT:

- En översiktlig lägesbild med basuppgifter är framtagen.
- Stygruppen har tagit del av underlaget.

Kartlägg den lokala situationen

Att kartlägga betyder helt enkelt att samla information om och beskriva aktuella förhållanden för att ha som underlag när man väljer och planerar åtgärder. Kartläggningen görs i flera steg och kommer att byggas på och fördjupas.

En lägesbild kan också innehålla ett proaktivt tänkande genom att man förutser problem. En sådan bild kan bygga på omvärldsbevakning avseende planerade eller pågående plan- eller byggprojekt, etablering av verksamheter eller befolkningssammansättning. En utveckling av det proaktiva tänkandet kan ge polis och kommun bättre förutsättningar att förebygga brott och minska allmänhetens rädsla för brott.

”Vi trodde inte att statistiken skulle fungera eftersom få anmäler till polisen när något händer. Men vid kartläggningen stämde tjänstemännens upplevelser med statistiken.”

FRÅN SAMVERKAN I ARVIDSJAUR

Den första översiktliga kartläggningen handlar om att identifiera brottsproblem, utsatta områden eller grupper, många gånger med hjälp av statistik. Statistiken behöver kompletteras med annan information som förtydligar de lokala sammanhangen. Kommunens tjänstemän och polisen har många gånger särskild kunskap om lokalsamhället. Också allmänheten är en stor kunskapskälla. Boende i ett bostadsområde känner till exempel ofta väl till vad som händer och sker i deras närmiljö. Deras erfarenheter och synpunkter kan fångas upp genom exempelvis medarbetardialoger, medborgardialoger, intervjuer eller i så kallade rådslag. Läs mer på s. 55.

Utgå från statistik

Både kommunen och polisen har många gånger redan genomförda sammanställningar av den lokala situationen, till exempel brottsstatistik, trygghetsundersökningar, drogvaneundersökningar, skolundersökningar, folkhälsoplaner eller olika boendeundersökningar. Polisen har dessutom tillgång till händelserapporter med information om ordningsstörningar och andra händelser. Kommunen har tillgång till många olika sorters uppgifter. Många av kommunens förvaltningar, kanske framför allt socialtjänsten, har statistik om individrelaterade problem. Kommunernas tekniska förvaltningar kan redovisa kostnader och platser för reparationer på grund av inbrott, skadegörelse och klotter. Kommunen har kanske också protokoll från genomförda trygghetsvandringar. Räddningstjänsten har bland annat information om bränder.

ETT TIPS ÄR ATT kontakta någon statistiskt kunnig för att ta fram lokala undersökningar och tolka statistiken från dem.

TÄNK PÅ ATT det underlag som tas fram vid kartläggningen kan vara belagt med sekretess. Läs mer på s. 27.

Brottsstatistik visar anmäld brottslighet

Polisen har tillgång till statistik som visar att händelser ägt rum. Men det finns mörkertal. Det är därför viktigt att kommunens förvaltningar, framför allt skolan, lyfter fram problematik som inte kommit till polisens kännedom genom statistiken.

Brottsstatistik visar enbart den anmälda brottsligheten, inte den faktiska. Varje dag begås brott som aldrig kommer till rättsväsendets kännedom. Om den anmälda brottsligheten är liten i förhållande till den faktiska brottsligheten får man ett stort mörkertal. Det som avgör hur stor del av brottsligheten som anmäls är dels möjligheten att upptäcka brottet, dels viljan att anmäla brottet.

Brott som är fordonsrelaterade, stöld eller inbrott har ofta låga mörkertal som är oföränderliga över tid. De måste polisanmälas för att man ska få ut försäkringspengar för det som stulits. Brottsstatistiken visar därför en ganska rättvisande bild för den typen av brott. De kallas ibland för offerbrott utan interaktion.

Våldsbrott anmäls ofta i mindre utsträckning. Man brukar anta att cirka en fjärdedel av alla misshandelsbrott anmäls till polisen. Grova brott anmäls oftare än lindriga brott, brott mellan obekanta oftare än brott mellan bekanta och brott som sker på allmän plats oftare än de som sker på privat plats. Statistiken över misshandelsbrott ger alltså en skev bild av verkligheten, och förändringar i brottsstatistiken behöver inte nödvändigtvis spegla förändringar i den faktiska brottsligheten. För att få en mer rättvisande bild behöver statistiken över anmälda våldsbrott kompletteras med uppgifter från exempelvis trygghetsundersökningar eller brottsofferundersökningar. Ibland har även landstingen statistik som kan göra bilden mer heltäckande. Sådana brott kallas ibland för offerbrott med interaktion.

Exempel på statistiska uppgifter som kan vara till hjälp vid kartläggning:

Typ av data	Källa	Typ av information	Fördelar	Brister
Anmälda brott	Brå	Brott som anmälts och registrerats hos polis, tull och åklagare.	Ger ett nationellt referensvärde.	Inte nedbrutet på kommunal eller stadsdelsnivå. Stort mörkertal för vissa brottstyper
Anmälda brott	Polis i HOBIT/STATUS	Brott som anmälts och registrerats hos polisen.	Visar en bra bild för vissa typer av brott, t.ex. inbrott och stöld av fordon.	Stort mörkertal för vissa typer av brott, t.ex. brott i nära relation.
Händelse-rapporter	Polis (STORM)	Allmänhetens anmälningar till polisens kommunikationscentral och ordningsstörningar.	Visar vilka problem som allmänheten anser vara besvärande.	Endast sökbart i 13 månader.
Statistik över skadegörelse	Räddningstjänst Tekniska förvaltningar Kommunens skolfastigheter	Kostnader för reparation och underhåll på kommunala objekt.	Ett värdefullt komplement till anmälda brott då en stor del av skadegörelsen som sker på kommunala objekt inte polisanmäls.	Skillnader i redovisningsrutiner.
Anmälningar till socialtjänsten	Socialtjänst	Antal inkomna anmälningar på exempelvis bristande omsorg, misshandel, kriminalitet och missbruk.	Befintlig indikator på omfattningen av problem i området.	Stort mörkertal.
Rapporterings-system för bränder och olyckor	Räddningstjänst	Statistiken över bränder utomhus eller i allmänna utrymmen.	Kan vara ett komplement för att beskriva situationen i ett område.	Skillnader i redovisningsrutiner.
Lokala Trygghetsundersökningar	Polis Kommun	Tillfrågades egna svar på utsatthet för brott och upplevelser av otrygghet.	Ger svar på utsatthet för brott som vanligen har ett stort mörkertal.	Svårt att omsätta svaren till konkreta åtgärder.
Nationella Trygghetsundersökningen (NTU)	Brå	Tillfrågades egna svar på utsatthet för brott och upplevelser av otrygghet.	Ger svar på utsatthet för brott som vanligen har ett stort mörkertal.	Redovisas endast på polisregionsnivå.

Narkotikabrott och trafikbrott upptäcks främst genom insatser av polis och tull. Sådan brottsstatistik är en dålig mätare av den faktiska brottsligheten. Förändringar från en tid till en annan har ofta sin grund i förändrade resursinsatser och ändrade prioriteringar. För att kartlägga exempelvis tillgången på narkotika är det bättre att använda uppgifter från självdeklarationsundersökningar, folkhälsoundersökningar eller drogvaneundersökningar. Denna typ av brott kallas ofta spanings- och ingripandebrott (initiativbrott).

Ta fram en lägesbild

Lägesbilden kan visa vilka problem som är vanligast, hur stor risken för utsatthet är eller hur utvecklingen ser ut över tid. Det är också intressant att undersöka om kommunen har speciellt stora problem jämfört med andra områden eller om det finns andra avvikelser eftersom det ökar sannolikheten att finna bakomliggande orsaker till problemen.

För att underlätta en strukturerad kartläggning av brottslighet inom exempelvis en kommun kan man jämföra med ett referensvärde. Ett sådant referensvärde kan vara riksgenomsnittet eller läns-genomsnittet.

Här följer några förslag på hur man kan använda statistik vid en kartläggning av de lokala problemen. I exemplen används statistik för anmälda brott, men samma principer gäller även för annan statistik.

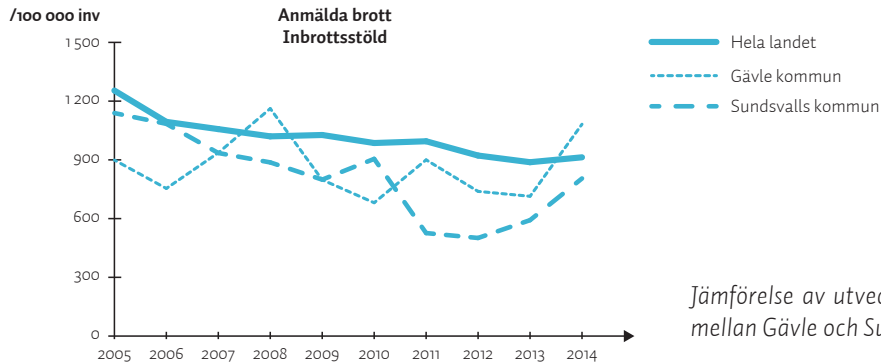
GÅ IN UNDER RUBRIKEN *Anmälda brott* på Brås webbplats (www.bra.se/sol) för att ta fram egna diagram och tabeller. Välj *Skapa egna tabeller och diagram* och följ anvisade steg.

För att jämföra kommunen med andra kommuner kan man göra en tabell som beskriver antalet anmälda brott över tid. Tänk på att ta fram antal brott per 100 000 invånare för att kunna jämföra kommuner som är olika stora.

Anmälda brott/100 000 invånare

	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Hela landet										
Inbrottsstöld	1 254	1 094	1 057	1 020	1 027	986	995	922	888	913
Gävle kommun										
Inbrottsstöld	899	754	936	1 162	798	681	900	739	714	1 082
Söderhamns kommun										
Inbrottsstöld	1 334	1 164	985	1 205	1 036	1 120	1 071	985	1 011	1 540

Med hjälp av statistik från Brås webbplats eller från polisens HOBIT är det ganska enkelt att ta fram diagram för olika brottstyper som ger en överblick över förändring över tid eller skillnader mellan städer, kommuner eller polisregioner.

Jämförelse av utvecklingen av anmälda inbrott mellan Gävle och Sundsvall samt för hela riket.

TÄNK PÅ ATT göra jämförelsen med kommuner som liknar varandra. På webbplatsen för Sveriges Kommuner och Landsting (SKL), www.skl.se, finns kommungruppsindelningar som baseras på strukturella egenskaper som befolkningsstorlek, pendlingsmönster och näringslivsstruktur, vilket gör det lättare att hitta kommuner som är jämförbara med den egna kommunen.

Jämförelser mellan olika brott

När man jämför brott i förhållande till varandra, är det bra att gruppera brott av liknande slag till brottskategorier, till exempel stöld, rån och andra tillgreppsbrott eller alkohol- och narkotikabrott. I tabellen nedan finns exempel på hur olika brott förts samman till brottskategorier. Vid sådana jämförelser måste man tänka på att det finns skillnader i anmälningsbenägenheten mellan brottskategorierna.

Brottskategori	Brott
Brott mot liv och hälsa	Misshandel utomhus Misshandel inomhus Övriga brott mot liv och hälsa
Brott mot frihet och frid	Olaga hot Ofredande Hemfridsbrott, olaga intrång m.fl. Kvinnofridsbrott
Stöld, rån och andra tillgreppsbrott	Tillgrepp/försök motordrivet fordon Cykelstöld Inbrott i bostad Inbrott i källare/vind Inbrott i skola/stöld Stöld ur motordrivet fordon Stöld/snatter i butik Stöld på kontor/inbrott Personrån Inbrott i kontor/stöld Övriga tillgreppsbrott
Bedrägeri och annan oredlighet	Bedrägeri Övrigt
Skadegörelse	Skadegörelse motorfordon Skadegörelse stat/kommun/landsting Klotter Övrig skadegörelse

Identifiera mönster

Brott och upplevelser av otrygghet är inte slumpmässiga fenomen – vissa personer, platser och objekt är mer utsatta än andra. Brottslighet och upplevelse av otrygghet är inte heller jämnt fördelade över dygn eller veckans dagar och inte heller inom- och utomhus. De varierar också mellan kön och ålder.

Brottslighet och otrygghet kan se olika ut mellan olika bostadsområden, beroende på om det är förort eller innerstad, glesbygd eller tätort. Skillnader kan bero på den byggda miljön, upplåtelseformer eller skillnader i antalet kommersiella inrättningar. Exempelvis visar Brås nationella trygghetsundersökning att boende i hyreslägenheter vanligen är mer otrygga än andra.

Det finns goda skäl att försöka identifiera platser där många brott äger rum eller där otryggheten är hög. Om man kan identifiera sådana platser kan man också vidta riktade åtgärder, vilket innebär att resurserna används på ett effektivt sätt. Inte minst hjälper det polisen att prioritera mellan olika delar av lokalpolisområdet. Sammanställningen ger ett övergripande underlag till planering av arbetet, utifrån exempelvis årstid, veckodag eller tid på dygnet.

CHECKLISTA FÖR DEN LOKALA LÄGESBILDEN

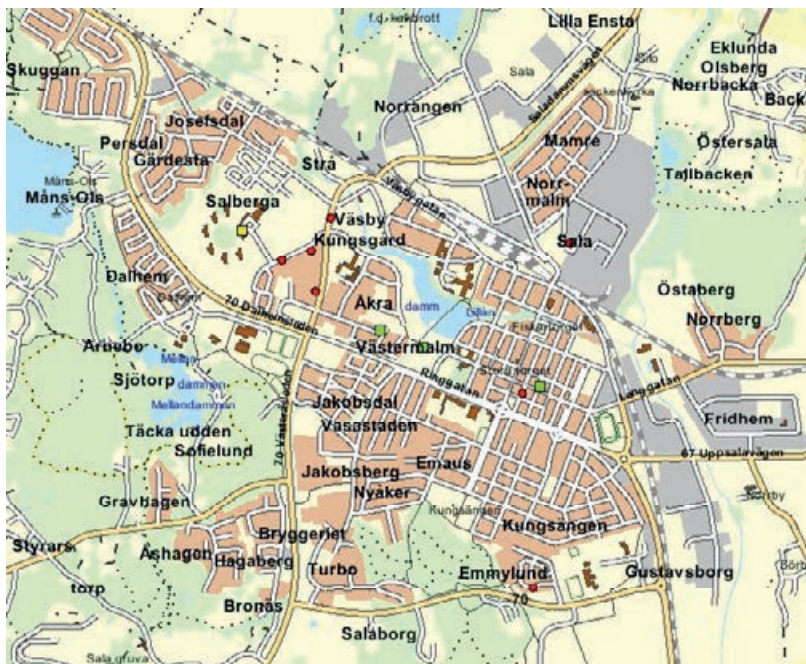
☐	Är fenomenet mer omfattande jämfört med referensvärdet?
☐	Finns det årsvariationer?
☐	Är fenomenet koncentrerat till vissa dagar?
☐	Är fenomenet koncentrerat till vissa tider på dygnet?
☐	Är fenomenet koncentrerat till vissa platser, så kallade hot spots?

Jämförelser mellan olika platser

Ett sätt att identifiera utsatta områden är att ta fram en bild av hur den anmälda brottsligheten fördelar sig geografiskt. När sökning görs i HOBIT visas en kartbild över det område som sökningen omfattar. Varje anmält brott visas som en färgad rund eller fyrkantig markering.

HOBIT består inte bara av kartbilden, utan till den finns också en excel-fil kopplad. Var noga med att sekretesspröva materialet och se till att de uppgifter som används inte gör det möjligt att identifiera personer.

FÖR ATT FÅ BEHÖRIGHET till HOBIT, vilket polisanställda kan få, tas kontakt med Polismyndighetens behöriga beställare. Den som får behörighet till HOBIT har också tillgång till användarinstruktioner.

Läs mer

Brottsförebyggande rådet, Brå (1999). *Kartläggning, problemanalys och prioriteringar*. Idéskrift 2. Stockholm: Wolters Kluwer.

Brottsförebyggande rådet, Brå (2006). *Konsten att läsa statistik*. Stockholm: Brottsförebyggande rådet.

Brottsförebyggande rådet, Brå (2010). *Platsens betydelse för polisarbete. Empiriskt stöd och policyrekommendationer*. Rapport 2010:11. Stockholm: Brottsförebyggande rådet.

Brottsförebyggande rådet, Brå (2013). *Upprepad utsatthet. Vissa drabbas oftare än andra*. Rapporten laddas ned från Brås webbplats, www.bra.se

Brottsförebyggande rådet, Brå (2014). *Brottsförebyggande polisarbete i "hot spots"*. Rapport 2014:5. Stockholm: Brottsförebyggande rådet.

Brottsförebyggande rådet, Brå (2015). *Börja med en kartläggning! Kunskapsbaserat arbete i utsatta områden*. Stockholm: Brottsförebyggande rådet.

Brottsförebyggande rådet, Brå (2016). *Nationella trygghetsundersökningen 2015*. Stockholm: Brottsförebyggande rådet.

Polismyndigheten, (2015) *Anvisningar för Polismyndighetens verksamhetsplanering, uppföljning för 2015–2016 och budgetfördelning för 2015* Stockholm: Polismyndigheten.

Torstensson, M. och Wikström, P.-O. (1995). *Brottsprevention och problemorienterat polisarbete. I: Rikspolisstyrelsen Problemorienterat polisarbete*. Stockholm: Polishögskolan.

Wikström, P.-O. (2006). *Att Handla utan Kunskap. Vanliga Fallgropar i det Lokala Brottsförebyggande Arbetet*. Stockholm: Polishögskolan.

STEG 3

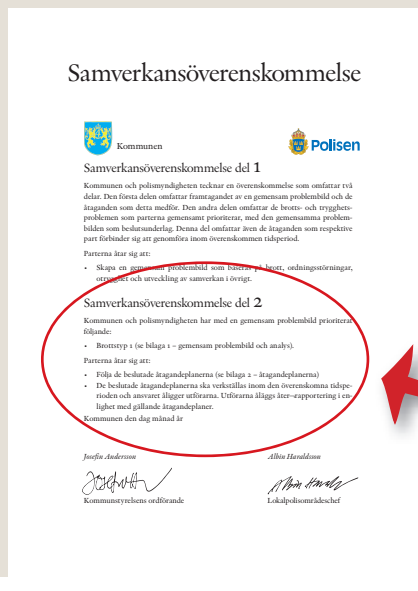
Gemensamma förberedelser

I det tredje steget sammanfogas kommunens och polisens respektive lägesbilder. Styrgruppen ska prioritera fokusområden för samverkan. Kommunpolisen och den kommunala samordnaren ser till att en orsaksanalys tas fram.

Målet med Steg 3 är att ta fram en samverkansöverenskommelse som baseras på en gemensam lägesbild och orsaksanalys. Chefen för lokalpolisområdet och kommunstyrelsens ordförande undertecknar samverkansöverenskommelsen.

STEG 3 ÄR KLART NÄR FÖLJANDE ÄR GENOMFÖRT:

- Två lägesbilder har förts ihop till en gemensam.
- Prioritering mellan problemen har gjorts.
- Orsaksanalyser för varje prioriterat problem har färdigställts.
- Samverkansöverenskommelsen har undertecknats.

Lägg samman lägesbilderna

I de egna förberedelserna tog kommun och polis var för sig fram uppgifter om lokala problem och behov. Kommunens och polisens lägesbilder ska läggas samman och kompletteras till en gemensam. Vinsten med att sammanföra två kunskapsunderlag är att det ger en mer heltäckande bild av lokala förhållanden och att fler bakomliggande orsaker kan identifieras i orsaksanalysen.

TIPS! En del kommuner har prövat att samla de översiktliga kartläggningarna i en gemensam databas, som redovisar exempelvis anmälda brott, bränder och anmälningar till socialtjänst, på en och samma kartbild.³ Komplex information blir på så sätt lättillgänglig, och händelser eller indikatorer blir visualiserade.

Prioritera mellan problemen

När kartläggningarna förts samman måste kommun- och polisleddningen prioritera fokusområden för samverkan i det lokala brottsförebyggande och trygghetsskapande arbetet. Att utgå från en gemensam bild av problemen innebär också att sådana problem som kommun och polis inte kan samverka om prioriteras bort.

FÖRSLAGSVIS kan arbetet inledas med en workshop där representanter från både kommun och polis deltar och tar upp och ventilerar frågor som parterna vill ha med i det fortsatta arbetet. Frågorna kan sedan grupperas så att man lättare ser möjliga samverkansområden.

³ Exempelvis Södertälje kommun och Västerås stad.

Prioriteringen innebär att ledningen avgränsar det lokala brottsförebyggande arbetet till förhållanden som man har möjlighet att påverka och som man har resurser till. De vanligaste grunderna för prioriteringar är:

- Vilka brott som är vanligast förekommande, vilken eller vilka brottskategorier som har ökat (respektive minskat) och om det finns avvikelser i jämförelse med utvecklingen i andra områden.
- Vilken kommun-del, stadsdel, bostadsområde eller plats som är mest utsatt för brottslighet eller är mest otrygg.
- Vilka personer som är mest utsatta eller står för en stor del av brottsligheten.
- Brotten är synliga i lokalsamhället, så kallade signalbrott.

Någon av dessa utgångspunkter är att föredra, men prioriteringar behöver också ta hänsyn till verksamheten. Prioriteringen påverkas därför också om

- verksamheten har resurser att arbeta mot problemet
- problemet kan påverkas av parternas möjliga åtgärder
- problemet kostar samhället mycket pengar

I tabellen nedan har problemen ställts mot varandra. Genom att ställa brottstyper eller geografiskt avgränsade områden mot varandra skapas ett diskussionsunderlag för den prioritering, och bortprioritering, som ska göras. Matrisen ger ett bra underlag för att förklara de val som gjorts.

Exempel på att prioritera

	Brott A	Brott B	Brott C	Brott D	Brott E
1 Vanligt förekommande		X			
2 Ökat mest i området	X				
3 Avviker i storleksordning från andra områden		X	X		
4 Utsatt plats		X		X	
5 Kan påverkas		X		X	
6 Kostar mycket			X		

Sammanställningen visar att brott B till skillnad från de andra brottstyperna är vanligt och varit så under en lång period, vilket är en avvikelse när man jämför med andra liknande områden. Brottet kan avgränsas till två geografiska platser, och det kan sannolikt påverkas av samverkande parter. Brottet är inte särskilt kostsamt för samhället i stort.

Tänk på att inte bara se till de vanligaste brottskategorierna vid prioriteringar mellan brott. Det är också möjligt att till exempel prioritera de brott som ökar mest eller är mest kostsamma om de inte åtgärdas.

CHECKLISTA FÖR PRIORITERINGEN

☐	Vilken händelse eller vilket fenomen står i fokus för arbetet?
☐	Varför är det prioriterat (det mest omfattande, en negativ trend, högt jämfört med andra områden, kostsamt, politisk agenda etc.)?
☐	Hur har prioriteringen och avgränsningen skett (särskild brottskategori, delfenomen eller utsatt grupp)?
☐	Vilka kunskapskällor har använts?

Gör en orsaksanalys

Brottsförebyggande och trygghetsskapande arbete handlar om att påverka orsakerna till ett problem för att minska eller ta bort det. Det är därför nödvändigt att fördjupa kunskapen inom fokusområdena för samverkan genom så kallade orsaksanalyser. Det handlar om att försöka förstå varför ett problem uppstår och analysera vilka tänkbara faktorer som kan leda till att ett brott sker vid en viss tid vid en viss plats. En orsaksanalys är att undersöka sammanhang som leder till brottslighet. För att göra orsaksanalyser kan kommunpolisen och den kommunala samordnaren behöva ta hjälp från experter. Ofta finns den kompetensen inom polisen eller kommunen som exempelvis controller eller underrättelsepersonal.

CHECKLISTA TILL ORSAKSANALYSEN

☐	Varför uppstår problemet?
☐	Vad i situationen kan förklara att problemen uppstår just på den platsen (brist på social kontroll, trångt, mörkt, avsides, krogätt, svårt att överblicka, stor in- och utflyttning)?
☐	Vilka egenskaper hos de brottsutsatta (t.ex. affären, cykeln eller brottsoffret) kan förklara varför just de blir utsatta (inte låst, lättflyttat, vårdslöst, onykter)?
☐	Vilka egenskaper hos gärningspersonen kan förklara varför just den personen begår brott (låg impuls kontroll, onykter, aggressiv, förmåga, kunskap etc.)?

”Från början tyckte vi att vi hade identifierat olika problem. Sedan såg vi att det egentligen handlade om ungdomars busliv. Då sa vi: det är inte ungdomarna som är problemet utan varför de gör som de gör.”

FRÅN SAMVERKAN I ARVIDSJAUR

Tänk i händelsekedjor

Ett sätt att strukturera analysen är att tänka i händelsekedjor. Ta till exempel en ungdomsmisshandling på fredagskvällen. Alkohol är en betydelsefull orsak till många våldsbrott, men det krävs också någon form av utlösande faktor, till exempel att flera personer är samlade på en begränsad yta och att en person har dåligt ölsinne. En händelsekedja bakom våldsbrottslighet kan bestå av flera situationer som är möjliga att förebygga. För det första kan tillgången och konsumtionen av alkohol begränsas genom exempelvis Ansvarsfull alkoholserving, AAS⁴, Kronobergsmodellen⁵ eller andra insatser mot langning. Dessutom kan den fysiska miljön förändras för att minska trängsel eller så kan en förebyggande åtgärd innebära ökad närvaro av vuxna, det vill säga kapabla väktare. Att kartlägga händelsekedjan gör det möjligt att både identifiera flera orsaker och att skapa samordning mellan åtgärderna. I bästa fall kan händelsekedjan brytas långt innan ett allvarligt brott äger rum.

⁴ AAS, Ansvarsfull Alkohol Servering, är en metod för att förbättra restaurangers och krogars servering av alkohol. Metoden är utvärderad av STAD, Stockholm förebygger Alkohol- och Drogetproblem www.stad.org.

⁵ En arbetsmetod för att minska alkoholen bland ungdomar och på så sätt minska våldsbrotten. Det systematiska arbets sättet innebär att det ska bli svårare och mindre lockande för ungdomar att dricka alkohol ute på stan, dels genom ingripanden mot ungdomarna, dels genom ingripanden mot langare. En utvärdering av metoden går att ladda ner på Brås webbplats www.bra.se.

Se gärna filmen *Torget* som visar ett exempel på hur en händelsekedja kan angripas. Se länk i *Läs mer* i slutet av kapitlet.

TA HJÄLP AV vedertagna perspektiv på orsaker till brott, exempelvis sambandet mellan alkohol och våld eller stöldbrott och uppfattad tillgänglighet.

Utgå från situationellt, brottsoffer- eller gärningsmannaperspektiv

För att identifiera de bakomliggande orsakerna kan man ta hjälp av tre perspektiv:

- situationellt perspektiv
- brottsofferperspektiv
- gärningsmannaperspektiv.

Att använda ett *situationellt perspektiv* innebär att man kartlägger orsaker i situationen som kan bidra till att brott begås. Brott sker inte jämnt fördelat över ett område utan brottsligheten är vanligare på vissa platser. Att brott oftare sker vid vissa platser kan bero på hur människor rör sig eller använder platsen, det kan också bero på husens skalskydd, buskage som skymmer insyn eller butikers penninghantering. Om platsen har riktigt hög brottsbelastning talar man ibland om hot spots.

Brottsofferperspektivet handlar om att förklara varför vissa individer eller objekt upprepat utsätts för brott. Människor löper olika risk att drabbas av brott beroende på hur deras livsstil ser ut. Ett annat sätt att hitta sådana orsaker kan vara att man utgår från gärningspersonernas bedömning av värdet på objektet, om objektet är lätt eller svårt att stjäla, om det är lätt eller svår att angripa och om det är lätt- eller svåråtkomligt.

Gärningsmannaperspektivet innebär att försöka hitta förklaringar till varför personer begår brott. När man utgår från gärningsmannaperspektivet kan man lämpligen skilja mellan livsstilskriminella och unga lagöverträdare. De personer som frekvent och under en lång tid begår många brott brukar kallas livsstilskriminella. Med unga lagöverträdare menar man de personer under 18 år som begått brott.

Risikfaktorer

När det gäller unga lagöverträdare är det särskilt viktigt att komma ihåg att brottslighet inte är ett beteende som skiljer sig från andra typer av anpassningsproblemen, utan vanligtvis ett av flera uttryck för en livsföring kantad av sociala och personliga svårigheter.

Orsaksanalysen ska bygga på den kunskap som finns om riksfaktorer som kan bidra till att barn och unga utvecklar ett normbrytande beteende, som bland annat kriminalitet är. Det finns flera riskfaktorer. De omfattar framför allt faktorer som är relaterade till individen (exempelvis temperament eller aggressivitet), familjen (exempelvis våld i hemmet eller kriminalitet hos föräldrar), skolan (exempelvis bristfällig skolmiljö eller bristfällig anknytning till skolan) och närsamhället (exempelvis umgänge med kamrater med normbrytande beteende eller låg social kontroll). Om flera indikatorer på en negativ social anpassning observeras hos ett barn eller ungdom är siken för normbrytande beteende stor.

Strategiska brott

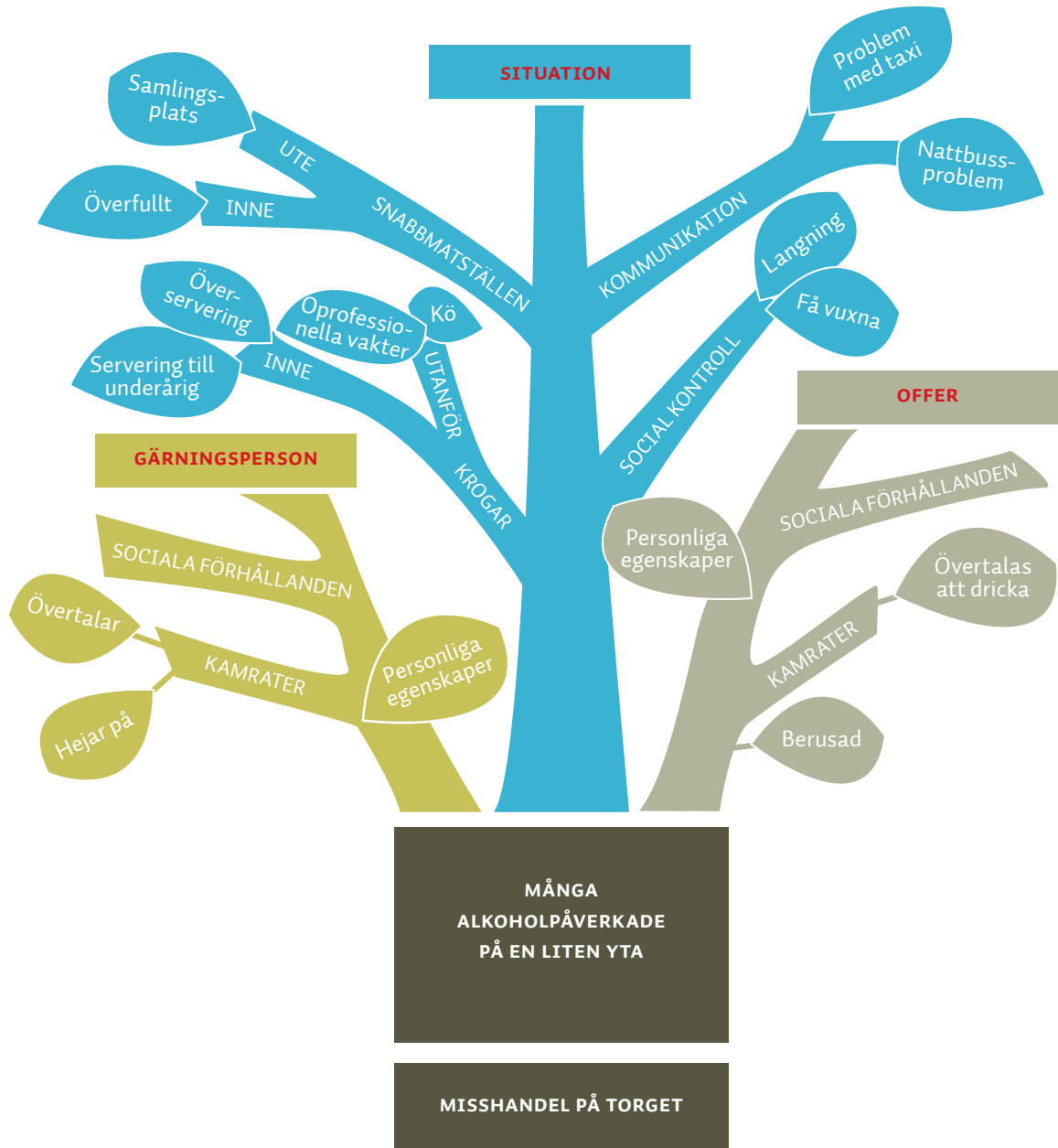
En faktor som påverkar risken för att bli livsstilskriminell är om man börjat tidigt i livet med brott. En annan indikator är om man begått en kombination av så kallade strategiska brott. Till dem hör rån, tillgrepp av motorfordon eller brott mot allmän verksamhet (exempelvis övergrepp i rättssak eller våld mot tjänsteman). Brott som snatteri, skadegörelse eller misshandel är således inte strategiska brott.

”Vi hade svårt att komma överens om vad som är orsakerna bakom problemen. När vi intervjuat och fått en större förståelse föll det på plats.”

FRÅN SAMVERKAN I VÄSTERÅS

Visualisera orsakerna

Ett sätt att visualisera bakomliggande orsaker till ett problem är att rita ett träd. Från stammen ritas ett antal grenar där tänkbara huvudorsaker till problemet skrivs in. I det här exemplet om våld utomhus utgår man från tre huvudspår för att identifiera situation, brottsoffer och gärningsperson. På mindre grenar skrivs nyckelord som till exempel langning, överservering, personer som samlas på samma ställe eller alltför få bussavgångar. Använd gärna post-it-lappar för att skriva in de olika orsakerna. Lapparna kan flyttas runt och grupperas vid en diskussion.

VAR NOGA MED kartläggningen och analysen men fastna inte i den. Styrgruppen kan stödja kartlägnings- och analysarbetet genom att sätta en tidsram för när det ska vara färdigt.

Pröva om orsakerna stämmer

I tabellen nedan finns ett exempel på hur man kan tänka för att pröva sina hypoteser om orsakerna.

Ett problem kan bero på flera olika orsaker som ”samarbetar” med varandra. Det betyder att man kan behöva ställa fler frågor och ställa upp fler hypoteser om samma problem.

Problem	Hypotes om orsak	Test
Det anmäls många misshandelsbrott på, vid och nära identifierade krogar.	Orsaken till misshandelsbrotten kan vara att krogarna i missköter sin alkoholserving.	Genomför tillsyn av krogarna för att undersöka om de missköter alkoholservingen. Sker en överserving kan orsaken stämma. Har krogarna ansvarsfull alkoholserving kan hypotesen vara felaktig.
Varför anmäls misshandelsbrott utanför fritidsgården de kvällar som det anordnas ungdomsdiskotek?	Ungdomarna har tillgång till alkohol.	Kontrollera om det finns information om langning av alkohol i närområdet. Finns det uppgifter kan det vara en bidragande orsak. Finns det inga sådana uppgifter kan hypotesen vara felaktig.
Varför uppstår problem i bostadsområdet?	Brottsproblemet förutsätter att det finns gärningspersoner knutna till adresser i området.	Kontrollera om det finns information om gärningspersoner som är knutna till adresser i området. Om så är fallet kan hypotesen vara korrekt. Om inte kan hypotesen vara felaktig.

Fördjupa kunskapen om lokala problem

Orsaksanalysen bygger på mer kunskap än statistikens information om var, när och hur ofta. För att få mer kunskap kan det behövas mer information från exempelvis medarbetare och medborgare. Det kan ske genom exempelvis intervjuer, fokusgrupper eller rådslag. Man kan dessutom behöva genomföra observationer på plats.

Intervju

Ett sätt att få detaljerad information om lokala problem och sammanhang är att prata med personer som bor eller vistas på platsen. Fördelarna med intervjuer är att de oftast ger ett mindre bortfall än till exempel enkäter och att man får en bättre kontroll över skälen till bortfallet. En intervju kan omfatta fler frågor, följdfrågor och mer komplicerade och känsliga frågor. Personer som har svårt att läsa eller uttrycka sig i skrift kan nås med en intervju.

En intervju ska förberedas genom att man gör en intervjuguide, det vill säga konstruerar frågor som ska ställas till de intervjuade. Vilka frågor som ställs beror på syftet med intervjun.

Fokusgrupper

Fokusgrupper är en intervjuform där en liten grupp människor (6–12 personer) samtalar om ett förutbestämt ämne. Fokusgrupper kan för det mesta enbart behandla en fråga. De kan användas som förberedelse till annan dialog. Resultatet från fokusgrupper går relativt snabbt att sammanställa och redovisa. Gruppen sätts samman utifrån behov, till exempel bostadsort om ämnet handlar om problem på en specifik plats. Ålder eller kön kan vara urvalskriterier om samtalet ska handla om en särskild utsatt grupp. Gruppen leds av en person som i förväg har skrivit en intervjuguide med frågor som man vill att gruppen ska diskutera.

FOKUSGRUPP

Nedan följer ett antal punkter som kan vara till hjälp för att genomföra en intervju med fokusgrupp.

Syfte och mål med gruppen?
Vilka frågor ska gruppen hjälpa till att besvara? Klargör för gruppen vad ni vill veta och hur resultatet ska användas.
Gör en intervjuguide
Utgå från syfte och mål med gruppen. Skriv frågor och dela, om möjligt, in i övergripande teman. Använd enkla ord och gör tydliga frågor. Prova gärna frågorna i förväg.
Val och rekrytering av deltagare
Utgå från syfte och mål med gruppen. Sex till åtta deltagare är lämpligt. Utse några reserver. Beroende på syftet och målet väljs deltagare med erfarenhet och kunskap i det specifika ämnet.
Utse gruppledare
Utgå från syfte och mål med gruppen. Utse en person som leder diskussionen under hela intervjun och som har en trygg relation till gruppmedlemmarna. Utse ytterligare en person som ansvarar för dokumentation.
Praktiska förberedelser
Utgå från gruppdeltagarnas behov. Välj en tillgänglig och trivsamt lokal. Välj en tidpunkt som är anpassad till gruppdeltagarna. Se till att ha det material och den utrustning som behövs på plats (bandspelare, anteckningsblock, dator etc.).
Under intervjun
Kom ihåg syfte och mål men utgå också från gruppdeltagarnas behov. Inled med att förklara syftet och målet samt vad informationen ska användas till. Ställ några enkla "uppvärmningsfrågor". Se till att alla i gruppen är aktiva. Uppmuntra diskussion mellan gruppdeltagarna. Gruppledaren leder gruppen genom hela intervjun. Dokumentationen sköts av därför utsedd person.

Rådslag

Syftet med ett rådslag är i första hand delaktighet. Ett rådslag kan fungera som en bro mellan tjänstemän och medborgare. Medborgarna inbjuds att dela med sig av sina åsikter och tankar. Goda idéer kan leda till förbättringar, och problem kan åtgärdas.

Skillnaden mellan fokusgrupper och rådslag är sammansättningen, antalet deltagare och frågeställningen. Ett rådslag passar bättre än en fokusgrupp när man vill diskutera situationen i till exempel ett bostadsområde. Ett rådslag behöver inte, till skillnad från en fokusgrupp, begränsas till ett fåtal deltagare, utan är öppet för alla som vill delta. Ett rådslag utgår inte heller från en intervjuguide utan från en mer allmänt hållen frågeställning, till exempel: Vad anser ni om stadsdelen? eller Vad är bra och dåligt i bostadsområdet? Beroende på vilka som arrangerar rådslaget inriktas diskussionerna med automatik på det som arrangörerna kan svara på. Ett rådslag som arrangeras av polisen kommer att handla mycket om ordningsstörningar och brottslighet, och ett rådslag som arrangeras av kommunens trafikansvariga kommer att handla om trafikmiljön.

Att tänka på inför ett rådslag

Välj en plats som är lättillgänglig för målgruppen. Låt närhetsprincipen gälla, och använd platser som vanligtvis är välbesökta, till exempel köpcentrum. Finessen är att välja en plats som många ändå passerar i andra ärenden. Ska rådslaget hållas i ett bostadsområde där de boende är målgruppen är det bättre att samlas på en plats inne i området än strax utanför, även om själva lokalen utanför är bättre. Gäller rådslaget en hel stadsdel kan man försöka hitta en plats som många passerar på väg mellan hemmet och arbetet, till exempel ett busstorg eller en tågstation.

Välj en tidpunkt som passar målgruppen. Om målgruppen är pensionärer kan dagtid vara en bra tid för möten, men det passar

inte för dem som förvärvsarbetar. Tider som normalt upptas av vardagsaktiviteter som arbete och skola bör undvikas. Välj en tidpunkt som inte konkurrerar med något annat!

En inbjudan med information om rådslaget ska skrivas och delas ut. Kombinera, om möjligt, flera sätt för spridning. I ett bostadsområde kan inbjudan delas ut direkt till de boende i kombination med att den sätts upp i trapphus och på anslagstavlor. Skriv vilka som är arrangörer och kommer att vara med på mötet, och beskriv vad mötet ska handla om i stort.

Att sammanställa resultaten

Resultat från samtal och diskussioner kan sammanställas på flera sätt. De kan spelas in på band och skrivas ut i löpande text för att sedan analyseras utifrån värdebärande ord, vanligaste kommentarer, åsikter som speglar förutbestämda områden och så vidare. Ett annat sätt är att föra anteckningar och bara ta med sådant som man särskilt söker efter. Tekniken och genomförandet avgörs av syftet – vad man vill ha ut av samtalet eller diskussionen.

Enkäter

För att få information om ett lokalt förhållande eller ett lokalt problem i till exempel ett bostadsområde kan man göra en enkät.

Den som ska genomföra en enkätundersökning kan många gånger utnyttja frågor som konstruerats av och använts av andra. Det kan vara bra att ta hjälp av personer som är vana att skapa enkäter och att använda frågor som använts tidigare och som man vet fungerar.

I jämförelse med intervjuer är fördelarna med en enkät bland annat lägre kostnad per svarande och att den kan göras på ett större urval. Frågorna är standardiserade i ett enkätformulär, det vill säga alla frågor och svarsalternativ presenteras på samma sätt för alla.

De som ska besvara enkäten kan i lugn och ro begrunda frågorna och överväga svarsalternativen. Nackdelen med enkäter jämfört med intervjuer är att de oftast inte når det djup som behövs för en orsaksanalys. En enkät kan också vara svår att fylla i för personer med läs- och skrivsvårigheter, och det kan ibland vara svårt att få in ett tillräckligt svarsunderlag.

Observationer

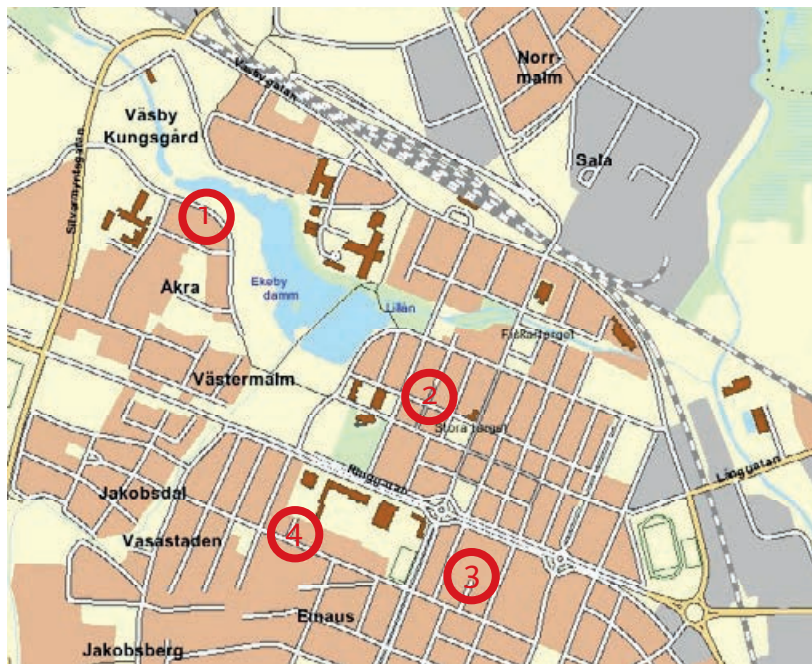
Observationer innebär att hämta information genom att iaktta och studera genom till exempel tillsyn eller provköp. En observation kan göras så att de som observeras vet om att de studeras, men den kan också göras utan att de känner till observationen. En observation kan också användas i uppföljningen för att jämföra en situation före och efter en insats.

Observationer kan användas för att studera olika förhållanden, exempelvis rörelsemönster. Att se hur människor använder en plats kan ge förklaringar till varför ett brott äger rum på en viss plats. Resultatet från observationer kan användas för att analysera orsakerna till ett annars svåranalyserat problem och är ett förhållandevis billigt sätt att få kunskap.

Trygghetsvandring – en typ av observation

Trygghetsvandringar kan göras tillsammans med boende i ett visst område eller tillsammans med en särskild grupp, till exempel barn och ungdomar, tillsammans med fastighets- och markägare eller i blandade grupper, beroende på vilket syfte man har. Vandrigen görs i det område eller efter den väg som behöver undersökas. Metoden kan till exempel användas i ett visst område om man behöver mer information om den fysiska miljön: buskar, träd, parkvägar, belysning med mera, eller tillsammans med barn och ungdomar för att undersöka deras väg till och från skolan.

STEG 3: GEMENSAMMA FÖRBEREDELSE

NR	ANMÄRKNING	PROBLEMÄGARE	ÅTGÄRDAT
1	Trasig belysning på Åvägen m e m nr 37	Kommunen	2016-04-30
2	Uppbrutna källardörrar Storgatan 85-89	Fastighetsbolaget	2016-05-15
3	Fem skrotbilar vändplanen vid Bygatan 3	Kommunen	2016-03-30
4	Brandfarliga källargångar Bivägen 4-6	Fastighetsbolaget	2016-03-25

Att dokumentera en trygghetsvandring behöver inte vara krångligt. Använd en karta över det område där vandringen ska göras. Gör markeringar på kartan (nummer 1, 2, 3 och så vidare) och beskriv anledningen till markeringen på baksidan av kartan. På så sätt får man dels information, dels material för en uppföljning. Anteckningarna blir automatiskt en checklista på vad som behöver åtgärdas. Se kartan ovan för exempel.

En trygghetsvandring är en enkel undersökning för att genomföra och dokumentera för att sedan kunna åtgärda. Efter genomförd trygghetsvandring tas kontakt med problemägarna, det vill säga de som kan åtgärda upptäckta problem. Be respektive problemägare meddela när problemet är åtgärdat.

På senare år har olika koncept och manualer för trygghetsvandringar utarbetats. Se referens i *Läs mer* i slutet av kapitlet.

Teckna samverkansöverenskommelse

Samverkansöverenskommelsen mellan kommun och polis beskriver vad parterna valt att samverka om. Dokumentet ska bidra till att ge ett helhetsperspektiv och skapa samsyn i arbetet.

Vad ska stå i överenskommelsen?

Samverkansöverenskommelsen ska endast beröra det som parterna har kommit överens om att samverka kring. Därutöver kommer brottsförebyggande insatser att pågå vid sidan av överenskommelsen.

Samverkansöverenskommelsen ska beskriva

- vilka problem som är fokus för samverkan
- troliga bakomliggande orsaker till problemen
- avgränsade och mätbara mål för arbetet
- hur arbetet ska dokumenteras
- hur uppföljningen ska genomföras.

Samverkansöverenskommelsen ska kompletteras med andra dokument, exempelvis handlings-, åtgärds-, tids-, kommunikations- och uppföljningsplaner samt medborgarlöften.

Före undertecknandet bör ledningen för respektive organisation ta ställning till hur länge överenskommelsen ska gälla. Det bör också vara klart hur man ska agera om endera parten brister i att uppfylla sin del av överenskommelsen.

VAR MYCKET NOGGRANN med att kontrollera att alla som berörs av samverkansöverenskommelsen vet vad den innebär och vad de förväntas göra.

Vem undertecknar samverkansöverenskommelsen?

Chefen för lokalpolisområdet och kommunstyrelsens ordförande beslutar om samverkan och skriver på överenskommelsen.

Att ledningen för respektive organisation undertecknar samverkansöverenskommelsen har ett starkt symbolvärde och är en signal om att det brottsförebyggande arbetet prioriteras. Det är av största vikt att respektive organisations resurs säkrar arbetet såväl nedåt som uppåt i organisationen, hos förvaltningschefer respektive områdesledning. Att ledningen skriver under innebär att de också tar ansvar för att verkställa åtagandena i överenskommelsen.

*”Vi har 13 mil till närmsta polisledning.
Överenskommelsen betydde mycket.”*

FRÅN SAMVERKAN I ARVIDSJAUR

Läs mer

Brottsförebyggande rådet, Brå (2009). *Orsaker till brott bland unga och metoder att motverka kriminell utveckling. En kunskapsinventering.*

Brottsförebyggande rådet, Brå (2011). *Strategiska brott bland unga på 00-talet.* 2011:21. Stockholm: Brottsförebyggande rådet.

Brottsförebyggande rådet, Boverket, Tryggare och mänskligare Göteborg. (2010). *Trygghetsvandringar, Tankar på väg.* Stockholm: Wolters Kluwer.

Brottsförebyggande rådet, Brå (2013). *Upprepad utsatthet. Vissa drabbas oftare än andra?* Rapporten laddas ned från Brås webbplats www.bra.se.

Brottsförebyggande rådet, Brå (2014). *Brottsförebyggande polisarbete i "hot spots".* Rapport 2014:5. Stockholm: Brottsförebyggande rådet.

Tryggare och Mänskligare Göteborg (2007). *Steg för steg för ett tryggare Göteborg. Trygghetsvandringar – en vägledning.* Göteborg: Göteborgs stad.

Clark, R. V. och Eck, J. (2006). *Bli en problemlösande brottsanalytiker i 55 steg.* Stockholm: Polishögskolan.

Filmen Torget. Filmen finns på Brås webbplats www.bra.se/lokaltarbete

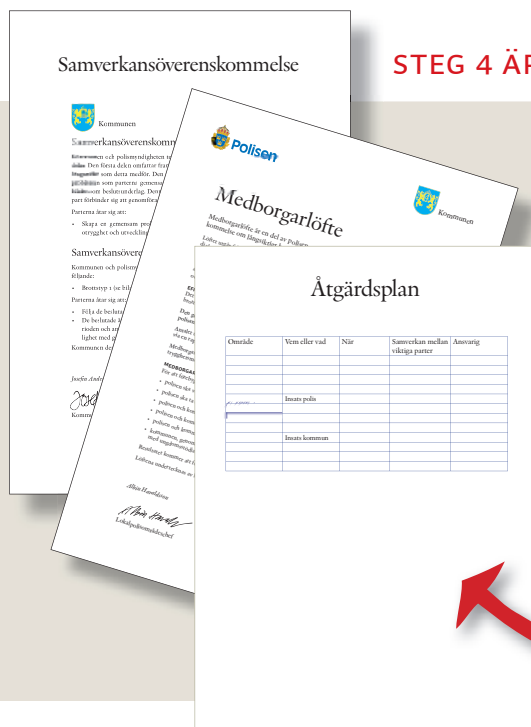
STEG 4 Genomförande

I det fjärde steget får chefen för lokalpolisområdet och kommunens förvaltningschefer och kommunstyrelsens ordförande en mer aktiv roll. Det är flera beslut som behöver fattas och förankras i organisationen utifrån de underlag om utformningen av det brottsförebyggande och trygghetsskapande arbetet som kommunpolis och kommunal samordnare tagit fram.

Målet med Steg 4 är att komplettera samverkansöverenskommelsen med åtgärdsplaner och medborgarlöften.

STEG 4 ÄR KLART NÄR FÖLJANDE ÄR UTFÖRT:

- Mål för arbetet har formulerats
- Brottsförebyggande åtgärder som påverkar orsakerna till problemen har valts.
- Åtgärdsplaner är upprättade och antagna av styrgruppen.
- Medborgarlöften har tagits fram, undertecknats och kommunicerats inom polisen och kommunen och till medborgarna.
- Uppföljning är planerad.
- Planerade åtgärder har genomförts och dokumenterats.

Formulera mål

I samverkan är det nödvändigt att formulera gemensamma mål som gäller för alla. Särskilt viktigt blir det i arbetet med medborgarlöften eftersom de ska kommuniceras till medborgarna. Väl formulerade mål underlättar styrning, ger vägledning för genomförandet och är en nödvändig grund för uppföljning. Det är en fördel om mellanchefer och medarbetare är med och formulerar målen eftersom det underlättar parternas samsyn i arbetet.

En målformulering ska vara konkret och bygga på den kartläggning och orsaksanalys som parterna tagit fram. Det behövs både övergripande mål för samverkansarbetet och kortare delmål som är kopplade till åtgärder. Målen ska formuleras så att de vägleder genomförandet och gör tydligt vad man vill uppnå med samverkan. De övergripande målen för samverkan bör uttrycka vad arbetet ska leda till på sikt och stödja ett långsiktigt arbete. Särskilt viktigt är det för mer omfattande problem, exempelvis den dolda eller den organiserade brottsligheten, där man inte ser snabba effekter.

Olika sorters mål

De övergripande målen, och ofta också delmålen, är så kallade effektmål, det vill säga mål som uttrycker en önskan om hur arbetet ska påverka de lokala problemen. Det operativa arbetet kan också kopplas till processmål och produktionsmål. Ett processmål kan till exempel vara att arbetsmetoden ska genomföras efter en manual eller att samverkansprocessen ska löpa enligt handlingsplanen. Produktionsmål kan exempelvis vara hur många gånger en åtgärd ska genomföras, hur många deltagare som ska komma, hur många som ska nås av åtgärden och så vidare.

Konkreta och tydliga effektmål stödjer implementeringen av åtgärder. Ett verktyg för att formulera mål är SMART som står för att målen ska vara Specifika, Mätbara, Avgränsade, Realistiska och Tidsatta. Att använda SMART när man formulerar mål innebär att komma överens om

- vad åtgärden specifikt ska ge för resultat (använd begrepp som anger en rörelse som minska, öka eller utveckla, undvik allmänna ord som att verka för eller värna om)
- hur resultaten ska följas upp och mätas (kan resultatet mätas kvantitativt i antal, tid eller procent eller är det kvalitativa undersökningar av förändringar i attityder, beteenden etc.)
- att åtgärderna och målen är accepterade (är de etiska eller politiskt korrekta)
- att målen är realistiska, det vill säga att de kan uppnås med det valda arbetssättet inom utsatt tid
- en tidsram för när målen ska vara uppnådda.

I tabellen nedan har en övergripande målformulering mejslats fram med stöd av SMART-modellen. Ju fler av modellens parametrar som täcks in, desto lättare blir det att följa upp resultatet av arbetet.

Målformulering	Bedömning	Kommentar	Berörda parametrar
”Minska antalet brott”	Målformuleringen är en vision för det brottsförebyggande arbetet som egentligen inte går att följa upp.	Den kunskap som krävs för att kunna formulera visionen är att man har ett uppdrag att förebygga brott.	A
”Minska antalet anmälda brott från 100 till o.”	Målformuleringen är visionär och går egentligen inte att följa upp även om det går att mäta en förändring.	Målformuleringen utgår från en kunskap om det nuvarande antalet brott (100 stycken).	M, A
”Minska antalet anmälda cykelstölder från 100 till o.”	Målformuleringen är fortfarande visionär och går inte att följa upp även om man kan mäta en förändring.	Målformuleringen baseras på kunskap om ett ospecificerat problem med cykelstölder.	M, A
”Minska antalet anmälda cykelstölder på cykelparkeringen vid järnvägsstationen från 100 till o.”	Det är svårt att följa upp arbetet då målet inte är realistiskt och det saknas en angiven tid för genomförandet.	Målformuleringen utgår från specificerad kunskap om var cykelstölderna sker mest.	S, M, A
”Minska antalet anmälda cykelstölder på cykelparkeringen vid järnvägsstationen, med minst 10 stycken. Antal att jämföra med är 100.”	Målet är realistiskt satt och det är möjligt att följa upp. En fråga som återstår är när man ska ha uppnått målet.	Målformuleringen utgår från specificerad kunskap om var cykelstölderna sker mest.	S, M, A, R
”Minska antalet anmälda cykelstölder på cykelparkeringen vid järnvägsstationen. De uppgick under år 2016 till 100 stycken och ska under år 2017 minska med minst 10 stycken.”	Målformuleringen stödjer åtgärderna att riktas mot rätt brottstyp, rätt plats under rätt tid med rätt resursfördelning.	Målformuleringen utgår från en specifik kunskap och stödjer åtgärderna att riktas mot rätt brottstyp, rätt plats under rätt tid.	S, M, A, R, T

Välj åtgärder som påverkar orsakerna till problemet

En väl genomförd analys av möjliga orsaker till problemet och konkreta mål är till stor hjälp vid valet av åtgärder. Ta gärna hjälp av *orsaksträdet*, s. 53. Om orsaksanalysen visar att problemen beror på vissa förhållanden i situationen behövs situationella åtgärder. Det kan till exempel vara att öka kontrollen på en plats genom fysiska förändringar och få fler människor att befinna sig på platsen genom fotpatrullerande poliser eller ”vuxna på stan”. Situationella åtgärder kan också handla om att göra objektet mindre attraktivt (t.ex. genom att förstärka stöldskyddet) eller begränsa gärningspersonens tillträde genom skalskydd, lås och larm.

Om orsaksanalysen visar att sociala förhållanden är anledningen till problemet krävs sociala åtgärder som påverkar attityder och beteenden som minskar benägenheten att begå brott eller risken för att utsättas för brott. Sociala åtgärder kräver lång tid, vilket betyder att effekten kan komma långt efter det att åtgärden påbörjats. Exempel på sociala brottsförebyggande åtgärder är föräldrautbildningar, antimobbningsprogram eller motiverande samtal.

Ofta är en kombination av situationella och sociala åtgärder mot ett visst problem det mest effektiva.

ETT SÄTT ATT PRÖVA om man valt rätt åtgärd är att beskriva på vilket sätt den valda åtgärden förväntas påverka orsaken till problemen. Är åtgärden riktad mot brottsituation, offer eller gärningsperson? Förväntas den ha effekt på kort eller lång sikt? Det är nödvändigt att dokumentera detta liksom hur åtgärderna ska genomföras för att kunna följa upp arbetet och se att åtgärderna genomförts.

Diskutera noggrant igenom lägesbilden och orsaksanalysen och deras betydelse. Det är också viktigt att diskutera innebörden av begrepp som är betydelsefulla för samverkan. Till exempel kan begreppet ”tidiga insatser” ha olika innebörd för polis, skola och socialtjänst. Ur polisens och socialtjänstens perspektiv kan åtgärder mot skolk vara tidiga insatser medan de för skolans del snarare är problemlösande eftersom skolk är ett sent problem i skolans problemhierarki.

ATT VÄLJA ÅTGÄRDER UTFRÅN UTVECKLINGSFASER

MÅNGA UTSATTA OMRÅDEN behöver långsiktiga insatser för att stegvis minska brottsligheten och öka tryggheten. Ett sätt att välja åtgärder är att se utvecklingen i tre faser. Den första fasen kännetecknas av att det är svårt att arbeta i området för polis och kommun. Det finns synliga problem med exempelvis öppen narkotikaförsäljning, bränder och rån. De första åtgärderna handlar om att ”återta” området genom ökad närvaro och riktade åtgärder mot problem identifierade av medborgarna, så kallade signalbrott.

I den andra fasen har det etablerade samhället återtagit viss kontroll i området. De synliga problemen har minskat och förtroendet för polisen och samhället har ökat. Polisen och kommunen kan i högre utsträckning arbeta med dialog och relationsskapande åtgärder som exempelvis fotpatrullering och uppsökande verksamhet.

I den tredje fasen upplevs området som lugnare. Fler anmäler brott och lämnar information. I den här fasen finns det en risk att det sker en omprioritering av resurser mot andra områden som ligger i tidigare faser. Det är därför nödvändigt att revidera lägesbilden och även fokusera mot den dolda brottsligheten och nätverken. Åtgärderna under fas tre kan exempelvis vara riktade administrativa åtgärder från kommunens sida och spaning från polisens.

Läs mer om den så kallade Fasteorin i Brås rapport *Organiserad brottslighet i Stockholm, Göteborg och Malmö. Polisens bild*.

Exempel på kunskapskällor för åtgärder

För att hitta uppslag till åtgärder är det klokt att utgå från dokumenterade erfarenheter av tidigare genomförda åtgärder, antingen egna eller andras. Ta också del av forskning och utvärderingar, men tänk då på att resultatet av en specifik åtgärd hänger samman med ett specifikt förhållande. Var noga med att följa beskrivningen av hur en åtgärd genomförts. Var beredda på att effekterna av en åtgärd som förändrats efter lokala förutsättningar kan utebli.

Brottsförebyggande rådet, Brå, sammanställer och publicerar kunskap om lokalt brottsförebyggande arbete. Rapporterna går att ladda ned gratis på myndighetens webbplats, www.bra.se. På Brås webbplats finns även slutrapporter från de uppföljningar och utvärderingar av lokalt arbete som myndigheten stött ekonomiskt.

Det europeiska brottsförebyggande nätverket *European Crime Prevention Network (EUCPN)* har på webbplatsen www.eucpn.org sammanställt inkomna bidrag från den årliga brottsförebyggande tävlingen *European Crime Prevention Award (ECPA)*. Där finns också andra beskrivningar av lokala brottsförebyggande projekt som medlemsländerna sänt in.

I Frankrike finns *European Forum for Urban Security (Efus)*. Det är ett europeiskt nätverk som bildats för att stärka och framhålla de lokala organisationernas roll inom trygghet och säkert. På deras webbsida <http://www.efus.eu> finns praktiska verktyg och exempel på god praktik.

I Kanada finns ett center som heter *International Centre for Prevention of Crime (ICPC)*. En huvuduppgift för centret är att sprida erfarenheter från lokala brottsförebyggande projekt. De beskrivs bland annat på centrets webbplats www.crime-prevention-intl.org.

I USA finns *the Center for Problem-Oriented Policing*. Centrets syfte är att utveckla problemlösningsorienterat polisarbete genom att tillgängliggöra kunskap om arbetsmetoder mot specifika brottstyper på webbplatsen www.popcenter.org.

Välj åtgärder som passar organisationens kapacitet

En nödvändig förutsättning när man ska välja åtgärder är att de måste överensstämja med vad parterna förmår göra. Det är nödvändigt att parterna tidigt redovisar vad respektive organisation kan tillföra i form av ekonomiska resurser, personal, tid och arbetssätt. Om detta inte är klart kan det lätt uppstå orealistiska förväntningar på samarbetsparten, vilket kan skapa missnöje och försvåra samarbetet.

”Syftet med att renodla våra roller är att vi inte ska ta över varandras roller. Vi har gemensamma mål men använder olika vägar och verktyg för att ta oss dit.”

FRÅN SAMVERKAN I EMMABODA

Av olika orsaker, till exempel ekonomiska, kanske en åtgärd inte kan vidtas direkt. Då kan det vara nödvändigt att vidta en alternativ åtgärd, till exempel öka bevakningen på en plats i väntan på en ombyggnation.

Genomförandet och resultatet kan påverkas av andra åtgärder. Det är därför nödvändigt att känna till vad som redan görs och vad som planeras och att väga för- och nackdelar mot varandra. Exempelvis kan planer på att bygga om och anlägga en plantering för att minska buskörning konkurrera med kommunens åtagande att skapa överblick över torget. Genomförs det ena blir effekten negativ för det andra problemet.

Var mycket noggrann med att kontrollera att alla som berörs av samverkan tolkar problem, mål och metod på samma sätt.

Planera för akuta händelser

Även om brottslighet är ett så kallat trögt fenomen kan det ibland uppstå ”toppar”. Polisen är en organisation som i stor utsträckning är händelsestyrd och därmed van att snabbt omfördela personalen. Försök skapa rutiner och ta fram strategier för hur kommunen och polisen gemensamt kan hantera akuta händelser. Genom att det finns en noggrann beskrivning av det som gjorts och planeras behöver arbetet inte bli lidande utan är lätt att återuppta senare eller att överföra till någon annan för att inte avbryta det.

”När vi höll på att planera samverkan blossade det upp problem. Vi genomförde kortsiktiga insatser och kunde sedan ta upp det långsiktiga arbetet när det lugnat ned sig.”

FRÅN SAMVERKAN I VÄSTERÅS

Upprätta åtgärdsplan

”Alla känner alla och att dokumentera kändes överflödigt. Men det vi lärt oss är att om det som ska göras inte beskrivs blir det inte gjort.”

FRÅN SAMVERKAN I ARVIDSJAUR

Syftet med åtgärdsplanerna är att de som ska genomföra åtgärden ska få tillgång till exakta instruktioner. I åtgärdsplanen beskrivs vilka moment som åtgärden består av och hur genomförandet ska dokumenteras. Åtgärdsplanen preciserar också vem som ska göra vad utifrån tillgängliga resurser, motiv och skyldigheter. Om det finns flera samverkansparter ska de och deras roller beskrivas. Det är viktigt att förtydliga vem som har ansvar för att åtgärden genomförs, annars finns det risk att den hamnar mellan stolarna.

Åtgärdsplanerna sätter genomförandet i en tidsram utifrån den övergripande tidsramen i samverkansöverenskommelsen. Av åtgärdsplanen framgår när åtgärden ska vara planerad, genomförd och uppföljd. Av planen ska det tydligt framgå om åtgärden är en punktinsats, till exempel vid en högriskhelg, eller om den är en del av ordinarie verksamheter.

EXEMPEL PÅ ÅTGÄRDSPLAN

Rubrik: Här skrivs det övergripande målet

Orsak	Åtgärd	Operativa mål	När	Vem	Uppföljning
<p>Beskriv det som tros vara orsaken till problemet.</p> <p>Orsakerna kan vara fler och det är då bra att markera varje med till exempel en siffra: 1, 2, 3 och så vidare.</p>	<p>Här kopplas åtgärder mot respektive orsak.</p> <p>Beskriv gärna detaljerat och följ markeringen i första kolumnen, det vill säga 1, 2, 3 och så vidare.</p>	<p>Här kopplas operativa mål till respektive åtgärd.</p>	<p>Skriv in tiden för när åtgärden ska vara genomförd och klar. Tid kopplas till respektive åtgärd. Beskriv också i vilken ordning åtgärderna ska genomföras.</p>	<p>Vem som ansvarar för vilken åtgärd skrivs i detta fält. Skriv ansvarig för varje beskriven åtgärd.</p> <p>Ta gärna med kontaktuppgifter till den som är ansvarig.</p>	<p>Ange hur parterna uppfyllt sina åtaganden. Använd gärna symboler som grön, röd eller gul för att beskriva om arbetet genomförts fullt ut på det sätt som det var tänkt och med gott resultat på problemet.</p> <p></p>

Fastställ ordningen mellan åtgärderna

I åtgärdsplanen är det också viktigt att ange i vilken ordning olika insatser ska genomföras. Det är bättre att börja med åtgärder som kan ha en omedelbar effekt för att sedan bygga på med åtgärder där effekten kanske låter vänta på sig. Om det behövs en kombination av åtgärder bör samtliga genomföras, annars kan effekten utebli.

Många gånger kan det vara effektivt att inleda ett brottsförebyggande arbete med olika former av tekniska lösningar som syftar till att försvåra brott eller minska tillfällena att begå brott, så kallade situationella åtgärder. Parallellt med detta kan det vara effektivt att genomföra insatser som syftar till att påverka individers normer och beteenden, så kallade sociala åtgärder.

Formulera medborgarlöften

Medborgarlöften är en utveckling och förstärkning av samverkansöverenskommelserna och är deras publika del. De aktiviteter i samverkansöverenskommelsen som ligger nära medborgarna, lämpar sig för kommunikation eller som har kommit fram i medborgardialogen är lämpliga att kommunicera som medborgarlöften.

Ett medborgarlöfte kan utformas på olika sätt, beroende på vilket syfte och mål man har med det brottsförebyggande arbetet. Det är därför viktigt att veta varför man vill avge löften och vad man avser att uppnå med de åtgärder man har lovat att genomföra.

Valen av medborgarlöften bör även vägas ur ett jämställdhets- och demokratiperspektiv. Generellt är kvinnor otryggare än män, och vissa brottstyper drabbar kvinnor mer än män. Detta förhållande bör särskilt uppmärksammas vid val av medborgarlöften.

Det finns vinster med att rikta in arbetet med medborgarlöften på områden där medborgarna har låg grad av involvering i samhället. Medborgarlöften för polis och kommun närmare dem som bor och verkar i områdena och tydliggör behovet av samverkan, möjliggör dialog samt förstärker förtroendet för polis och kommun.

Samverkansparterna måste genomföra sina åtaganden i löfterna för att stärka medborgarnas förtroende. Ett förlorat förtroende är svårt att få tillbaka.

Så här kan ett medborgarlöfte utformas⁶

- Inledning.
- En beskrivning av lägesbilden inklusive hur den har tagits fram.
- Vilka åtgärder som ska genomföras.
- Vilka effekter som ska uppnås.
- Hur effekterna ska följas upp och hur de ska kommuniceras till dem som bor och verkar i kommunen.
- Underskrift av chefen för lokalpolisområdet och kommunens representant.

Polismyndighetens symbol för det strategiska initiativet Medborgarlöften och lokal samverkan.

Planera uppföljning

För att kunna följa upp arbetet är det nödvändigt att fundera på hur det kan mätas. Vad behöver man veta om problemet innan åtgärden sätts in för att kunna mäta en förändring?

Att planera för uppföljning handlar om att beskriva vilken kunskap och vilka fakta som behövs för att kunna se om arbetet har nått önskat resultat. För att kunna mäta en förändring är det viktigt att ha en tydlig bild av problemet innan arbetet inleds. Den gemensamma lägesbilden har därför stor betydelse för hur uppföljningen utformas. Ta hjälp av Steg 5, *Uppföljning* s. 80.

För att kunna bedöma resultaten ska det också finnas en beskrivning av vad som ska göras, hur det ska göras och hur det ska dokumenteras. Planeringen handlar också om att försöka förutse när man kan förvänta sig att se resultat, när det går att se om insatsen fungerar eller bedöma om insatsen inte genomförs på rätt sätt.

⁶ Genomförandekommittén för nya Polismyndigheten Ju 2012:6 s. 29.

I och med arbetet med samverkansöverenskommelsen, medborgarlöftena och åtagandeplanen finns underlag för uppföljningen. Dessa dokument ger kunskap om problemen, om hur arbetet ska genomföras och vilka resurser som avsatts för arbetet.

CHECKLISTA FÖR ATT PLANERA UPPFÖLJNINGEN

☐	Vad ska följas upp, när, hur och varför?
☐	Vem/vilka ansvarar för datainsamling, sammanställning och analys?
☐	Vem/vilka är målgrupp för resultat från uppföljningen?
☐	Hur mycket tid och kraft beräknas uppföljningen ta?
☐	Hur ska återkoppling till styrgruppen ske?
☐	Hur ska återkoppling till deltagarna ske?
☐	Hur ska resultatet användas? Vad händer sedan?
☐	Hur kan man ta tillvara och använda de lärdomar som uppföljningen ger?
☐	Hur ska erfarenheterna spridas till andra?

Tänk på att avsätta tid och resurser

Att följa upp arbetet kan ta tid och vara svårt att prioritera. Ett vanligt dilemma är också att resurserna är slut när en insats är genomförd. Styrgruppen för det brottsförebyggande arbetet behöver avsätta särskilda ekonomiska och personella resurser för uppföljning.

Styrgruppen ansvarar för att uppföljningar görs och möjliggör dem genom att avsätta finansiering och kompetens. Styrgruppen skapar också rutiner för uppföljningen och bestämmer till exempel vid vilka tidpunkter den ska bli informerad.

Genomför åtgärderna

Genomförandet handlar om att skapa och vidmakthålla en fungerande organisation, det vill säga att avsätta resurser och att kunna hantera plötsliga organisatoriska förändringar. Samverkansöverenskommelsen ska fungera som ett stöd vid genomförandet men den är inte ett juridiskt bindande dokument. Styrgruppen har ansvar för att planerade åtgärder verkställs, men ansvaret ligger också hos beredningsgruppens eller det lokala brottsförebyggande rådets medlemmar – mellanchefer, förvaltningschefer, kommunpolis och kommunens samordnare.

Även om åtagandena beskrivs i överenskommelsen och åtgärdsplanen kan det många gånger också behöva göras sådant som inte är planerat. Styrgruppen, inte mellanchefer eller utförare, kommer under arbetets gång med stor sannolikhet att behöva fatta nya beslut om åtgärder och avsätta resurser beroende på organisatoriska förändringar, förändringar i omvärlden eller brister som upptäcks i planeringen. Ibland kan man behöva ompröva arbetet och komplettera det med fler åtgärder.

”Inom polisen är det lättare att peka med hela handen, så de kom i gång med konkreta åtgärder lite snabbare. För oss inom kommunen tar det lite längre tid.”

FRÅN SAMVERKAN I VÄSTERÅS

Bilda arbetsgrupper

Många brottsförebyggande åtgärder berör flera förvaltningar eller organisationer. För att förenkla arbetet är det bra om berörda parter bildar enskilda arbetsgrupper. Till exempel berör arbetet med Kronobergsmodellen (se s. 49) polisen, socialtjänsten, frivilligorganisationer (exempelvis nattvandrare), Systembolaget och andra som kan informera om alkoholens skadeverkningar. Det brottsförebyggande arbetet kan således innefatta olika arbetsgrupper som fokuserar på olika problem.

Den som är ansvarig för gruppens arbete bör löpande informera beredningsgruppen om verksamheten. Den bör även ansvara för dokumentation och löpande uppföljning.

Dokumentera samverkan

”Ibland kan det vara svårt att lita på varandra och känna att de gör så gott de kan.”

FRÅN SAMVERKAN I ARVIDSJAUR

Samverkansöverenskommelsen, medborgarlöftena, lägesbilden, målformuleringen och åtgärdsplanerna är början av dokumentationen. Dokumentation av genomförandet innebär att man fyller på med information om hur arbetet konkret har genomförts. Den dokumentationen ska visa vilka åtgärder inom samverkan som kunde genomföras som planerat och vilka åtgärder som fick ändras, på vilket sätt och varför. Dokumentationen bör också redovisa hur ekonomiska och personella resurser har använts, kostnader för olika moment och om tidsramarna hållits. Läs mer i Steg 5, *Uppföljning* s. 80. Under genomförandet ska projektgruppen och arbetsgrupper avrapportera till kommunpolisen och kommunens samordnare för brottsförebyg-

gande arbete. Minnesanteckningar från arbetsmöten är också en del av dokumentationen. Samordnarna sammanställer dokumentationen, som är en del av den löpande återkopplingen till styrgruppen, men också en del av den avslutande uppföljningen av arbetet.

Läs mer:

Andershed, H. och Andershed, A.-C. (2010). *Ungdomar som begår brott, vilka insatser fungerar?* Stockholm: Gothia förlag.

Brottsförebyggande rådet, Brå (2000). *Brottsförebyggande åtgärder i praktiken*. Idéskrift 3. Stockholm: Wolters Kluwer.

Brottsförebyggande rådet, Brå (2008). *Topplistor. Introduktion till polisens gärningsmannainriktade strategier mot brott*. Idéskrift 17. Stockholm: Brottsförebyggande rådet.

Brottsförebyggande rådet, Brå (2009). *Utvärdering av Kronobergsmodellen. En polisiär arbetsmetod för att förebygga våld i offentlig miljö*. Rapport 2009:5. Stockholm: Brottsförebyggande rådet.

Brottsförebyggande rådet, Brå (2010). *Lokal organiserad brottslighet. En handbok om motåtgärder*. Stockholm: Brottsförebyggande rådet.

Brottsförebyggande rådet, Brå (2010). *Lokala åtgärder mot organiserad brottslighet*. Idéskrift 18. Stockholm: Brottsförebyggande rådet.

Brottsförebyggande rådet, Brå (2011). *Grannsamverkan i flerfamiljshus – en guide*. Stockholm: Brottsförebyggande rådet.

Brottsförebyggande rådet, Brå (2012). *Att förebygga problembeteenden i skolan*. Idéskrift 19 Stockholm: Brottsförebyggande rådet.

Brottsförebyggande rådet, Brå (2014). *Brottsförebyggande polisarbete i "hot spots"*. Rapport 2014:5. Stockholm: Brottsförebyggande rådet.

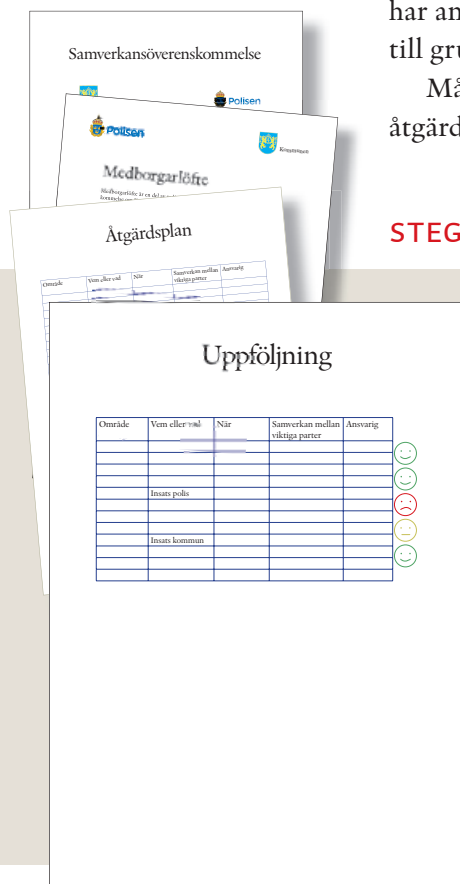
Brottsförebyggande rådet, Brå (2016). *Organiserad brottslighet i Stockholm, Göteborg och Malmö. Polisens bild*. Stockholm: Brottsförebyggande rådet. (publiceras i början av år 2016)

Rikspolisstyrelsen (2012). *Vägledning för åtgärder mot livsstilskriminells brottslighet*. Stockholm: Rikspolisstyrelsen.

STEG 5 Uppföljning

Det femte steget, uppföljning, fortlöper under hela samverkansprocessen. I uppföljningsarbetet har kommunpoliserna och den kommunala samordnaren ansvar för att dokumentera och sammanställa arbetet. Chefen för lokalpolisområdet och cheferna inom kommunen har ansvar att fråga efter och ta del av uppföljningen. Den ska ligga till grund för utformning och utveckling av fortsatt samverkan.

Målet med Steg 5 är att granska hur arbetet genomförts och om åtgärderna kan ha påverkat de problem som skulle förebyggas.

STEG 5 ÄR KLART NÄR FÖLJANDE ÄR UTFÖRT:

- Arbetets påverkan på problemen har undersökts.
- Hur parterna uppfyllt sina åtaganden har bedömts.
- Arbetsprocessen har granskats.
- Uppföljningen har återkopplats till styrgruppen.

Följ upp arbetet

För att kunna förbättra den pågående verksamheten behöver arbetet följas upp. En uppföljning är alltså inte ett slutligt utlåtande av verksamheten utan ett sätt att dra lärdomar inför det fortsatta arbetet.

Uppföljning av medborgarlöften har särskild betydelse eftersom de är kommunicerade med medborgarna. Resultatet av polisens och kommunens utlovade aktiviteter bör återkopplas till medborgarna.

EN UPPFÖLJNING FÖRUTSÄTTER ATT DET FINNS:

- Uppgifter om situationen innan arbetet inleddes – en lägesbeskrivning.
- Uppgifter om hur valda åtgärder skulle påverka brottsligheten och hur åtgärderna skulle genomföras.
- Tydligt formulerade mål för arbetet.
- Avsatta resurser och tid för att genomföra uppföljningen.

Uppföljningen behöver planeras redan vid utformningen av samverkan, och arbetet som ska följas upp behöver genomföras planmässigt och strukturerat. Överenskommelsen, åtgärdsplanerna och medborgarlöftena kan fungera som ett stöd för uppföljningsarbetet.

”Det är skillnad mellan att vara den som är ansvarig för uppföljning och återkoppling och att vara den som ska genomföra återkopplingen.”

FRÅN SAMVERKAN I EMMABODA

En uppföljning består av flera delar. En så kallad produktionsuppföljning fastställer om åtaganden genomförts. En så kallad processuppföljning granskar vad som gjorts och hur arbetet genomförts, och genom en så kallad effekttuppföljning undersöker man om arbetet påverkat problemen.

- En *produktionsuppföljning* innebär att undersöka om åtaganden genomförts, till exempel hur många gånger man genomfört en åtgärd eller hur många som berördes av den.
- En *processuppföljning* bedömer vad, hur och varför något har genomförts.
- En *effekttuppföljning* bedömer på vilket sätt arbetet har påverkat problemet. En effekttuppföljning bygger på process- och produktionsuppföljningen.

EXEMPEL PÅ EN UPPFÖLJNING

I syfte att förebygga bilinbrott beslöt kommunen att förbättra belysningen och kapa buskage vid en parkeringsplats, och polisen informerade bilägarna som använde parkeringen om risken för bilinbrott. För att veta om arbetet haft effekt behöver man följa upp om och hur kommunen och polisen genomfört sina åtaganden och om antalet bilinbrott förändrats jämfört med hur det var innan arbetet inleddes.

Undersök hur åtgärderna har påverkat problemen

Syftet med en effektuppföljning är att ta reda på om det genomförda arbetet påverkat problemen som man tänkt och om resultatet är bättre än om åtgärderna inte hade vidtagits. Effektuppföljningen är ett sätt att värdera om arbetet varit framgångsrikt eller inte och i så fall på vilket sätt. Man bör också kontrollera om en åtgärd haft oönskat resultat.

I det brottsförebyggande arbetet måste hänsyn tas till det faktum att brottsligheten påverkas av många olika faktorer. Det är sällan som det går att säga exakt vad det var som minskade brotten. Uppföljningen är snarare en bedömning av om arbetet rimligen kan ha påverkat fenomenet.

TÄNK PÅ ATT det brottsförebyggande arbetet ofta ger effekter på lång sikt och att effekter kan bero på flera parallella åtgärder. Resultaten kan också bero på helt andra saker än att kommun och polis arbetat med frågan.

Vilket sätt man väljer för att undersöka effekterna av det brottsförebyggande arbetet beror på vad man vill veta. Avser man att undersöka hur ofta, hur mycket eller i vilken omfattning är det brukligt att använda kvantitativa mätningar, till exempel att jämföra statistik. Kvalitativa mätningar, som intervjuer eller observationer, används för att besvara frågorna hur, varför och på vilket sätt en åtgärd påverkat problemet. En effektuppföljning tjänar på att man använder en kombination av metoder. Teknikerna för datainsamlingen är desamma som i arbetet med att ta fram lägesbilder och orsaksanalyser. Läs mer i Steg 2, *Egna förberedelser* s. 38 och i Steg 3, *Gemensamma förberedelser* s. 48.

Vanligtvis innebär en effektuppföljning att man gör mätningar före och efter genomförandet av åtgärden. Det kan innebära att man jämför statistik för de två perioderna eller att man exempelvis genomför rådslag före och efter insatsen. Man bör också jämföra med en kontrollgrupp som inte omfattades av åtgärden. Till exempel kan man undersöka hur brottsstatistiken ser ut för två jämförbara bostadsområden före och efter åtgärden eller genomföra intervjuer med en grupp som deltagit i en åtgärd med en grupp som inte berörts av den. En annan design är att jämföra utvecklingen i området där åtgärden satts in mot kommunen i övrigt – eller i vissa fall mer övergripande på länsnivå eller mot resten av landet. Uppföljning kan också handla om att jämföra en grupp som deltagit i en satsning mot en annan grupp som inte omfattats av insatsen. Genom att studera tidsserier kan resultaten sättas in i längre tidsmässiga sammanhang vilket gör det möjligt att belysa trender. Då kan man även se om förändringarna sammanfaller med perioden då åtgärderna genomfördes.

”Tack vare överenskommelsen kan vi säga att även om det blivit bättre så ska arbetet fortsätta. Det brottsförebyggande arbetet har blivit mindre trendkänsligt. Komplexa och långsiktiga åtgärder prioriteras inte bort.”

FRÅN SAMVERKAN I LANDSKRONA

Identifiera framgångsfaktorer

Det är lätt att man nöjer sig med att konstatera att en åtgärd har gett goda resultat. Men för att kunna dra slutsatser för det fortsatta arbetet behöver man veta vilka delar i arbetet det var som fungerade.

Var det för att rätt funktioner var engagerade eller berodde det på att åtgärderna genomfördes under en viss tid på dygnet? För att undersöka det behövs en dokumentation av genomförandet – från valet av åtgärder till vilka mål man vill uppnå och hur man praktiskt arbetat för att nå dit.

En effektuppföljning behöver stödjas av process- och produktionsuppföljningar så att de tillsammans kan förklara om effekterna på problemen berodde på åtgärderna, hur åtgärderna genomfördes eller på någonting annat.

SKILLNADEN MELLAN UTVÄRDERING OCH UPPFÖLJNING

I en uppföljning studeras vad som händer i samband med en åtgärd. En uppföljning ger svar på vilket resultat ett arbete gett. En utvärdering är en mer systematisk och strukturerad studie av verksamheten med en mer forskningsbaserad ansats vid en utvärdering.

Har åtagandena i samverkan genomförts?

Syftet med en produktionsuppföljning är att ta reda på om parterna har genomfört de åtgärder som de åtagit sig. Vilka delar kunde genomföras som planerat och vilka delar fick ändras, på vilket sätt och varför? Till exempel kan man kontrollera om antalet planerade krogillsyner har genomförts. Att följa upp produktionsmål är den enklaste uppföljningen, men kräver ändå att det finns en plan för uppföljningen och att genomförandet dokumenterats.

Löpande återkoppling från arbetsgrupperna

Många gånger är det flera olika personer som ska genomföra en åtgärd. En löpande uppföljning är ett sätt att skapa stringens i arbetet och se till att alla moment i en åtgärd genomförs. Till exempel kan de grupper som genomför nattvandringar löpande återkoppla om hur många som var med på vandringen, var man vandrade, hur många ungdomar man pratade med, hur länge vandringen pågick, vilka iakttagelser som gjordes och om de rapporterades till polisen.

Uppföljningen av hela åtgärden nattvandring omfattar mer information än det ovannämnda. Den innehåller också uppföljning av processen om hur föräldrar kallats till nattvandring, hur planeringen sett ut och vad man vill uppnå med nattvandringen. Man kan dessutom uppskatta effekten genom att jämföra situationen före och efter eller genom att jämföra området med ett område med liknande problem där nattvandring inte ägt rum.

Ett sätt att underlätta den löpande uppföljningen är att ta fram enkla snabbrapporter. Exempelvis användes snabbrapporten till vänster av polisen när Kronobergsmodellen (se s. 49) utvärderades.

SNABBRAPPORT ALKOHOL	
DATUM:	<input type="text"/>
TID:	<input type="text"/>
PLATS:	<input type="text"/>
NAMN:	<input type="text"/>
P-NR:	<input type="text"/>
TELEFON:	<input type="text"/>
BESLAGTAGEN/ FÖRVERKAD ALKOHOL	
<input type="text"/>	
ÖVRIGT: (till exempel telefon till målsman, ungdomens beteende)	
<input type="text"/>	
UPPGIFTER FÖR UPPFÖLJNING	
Berusad	☐
Har burit på alkohol	☐
Var tillsammans med någon annan som burit på alkohol	☐
BLEV PERSONEN OMHÄNDERTAGEN	
Nej	☐
LOB	☐
PL 12	☐
PL 13	☐
Annat	☐
MÅLSMAN ELLER ANNAN VUXEN KONTAKTAD PÅ PLATSEN	
Nej	☐
Ja	☐
I efterhand	☐
MÅLSMANS AGERANDE	
Hämtade	☐
Ordnade skjuts	☐
Vägrade	☐
Annat	☐
PM TILL SOCIALFÖRVALTNINGEN (enligt överenskommelse)	
Ja	☐
Nej	☐
O-BOT UTFÖRDAD (vid drickande inom förbudsområde)	
Ja	☐
Nej	☐
Rapporteftergift	☐

Följ upp samverkansprocessen

En processuppföljning innebär att granska vad, hur och varför något har genomförts. Processuppföljningen kan innebära att man löpande följer upp arbetet i varje del eller att man avslutningsvis granskar hela genomförandet. För att få en så heltäckande bild som möjligt är det bra om man kan göra både och.

Till exempel kan arbetet med samverkan följas upp. Ett första steg i en processuppföljning är att granska syftet med arbetet. Vad ville man uppnå med samverkan och hur utformade man arbetet? Det innebär bland annat att granska hur den lokala lägesbilden togs fram och om man till exempel har missat någon del i beskrivningen av problemet och dess orsaker och vilken betydelse sådana brister i kartläggningen kan ha haft för det fortsatta arbetet.

Även de mål som ställdes upp för arbetet bör granskas. Var de relevanta mot problemen och var de förenliga sinsemellan? För att granska målens kvalitet kan man undersöka om de var Specifika, Mätbara, Accepterade, Realistiska och Tidsbestämda (SMART). Läs mer om SMART i Steg 4, *Genomförande* på s. 67.

I en uppföljning av genomförandet ingår att identifiera vilka moment som ingick i åtgärderna och bedöma om alla momenten genomfördes vid alla tillfällen. De valda åtgärderna bör i uppföljningen också granskas mot de uppställda målen. Var det sannolikt att man genom arbetet skulle påverka de problem man identifierat, och var det realistiskt att tro att åtgärderna skulle gå att genomföra?

I processuppföljningen bör man också granska de organisatoriska förutsättningarna för arbetet. Det handlar dels om hur ekonomiska och personella resurser avsatts och använts, dels om hur samverkansorganisationen fungerat. Till exempel kan man vid en processuppföljning undersöka om styr-, projekt- och arbetsgrupper genomförde planerade möten, vilka som deltog vid mötena och om grupperna genomförde de uppgifter som de hade ansvar för.

En viktig aspekt när man följer upp genomförandet är att kartlägga kostnaderna, eftersom de har stor betydelse för det fortsatta arbetet. I bedömningen ska kostnader för tiden tas med, det vill säga antalet timmar som använts för planering, genomförande och uppföljning.

”Det har inte kostat mer utan vi har fått tänka bättre och samordna oss.”

FRÅN SAMVERKAN I EMMABODA

CHECKLISTA FÖR LÖPANDE PROCESSUPPFÖLJNING

OM LÄGESBILDEN	
☐	Varför valdes det här problemet?
☐	Vilka informationskällor användes och vilka valdes bort?
☐	Hur kan valet av informationskällor ha begränsat kunskapen om problemet?
☐	Vilken betydelse kan begränsningar i kunskapen ha haft eller komma att få på arbetet?
OM MÅLEN	
☐	Kommer problemet att påverkas om målet uppnås? Kan man till exempel anta att om målet att upptäcka och gripa langare uppfylls så kommer antalet våldsbrott, det vill säga problemet, att minska?
☐	Finns det konkurrerande (negativa) effekter om målen uppfylls?

OM VALET AV ÅTGÄRDERNA	
☐	Hur förväntades åtgärden påverka problemet och kombinerades den med andra åtgärder?
☐	Är det rimligt att tro att de valda åtgärderna kan ha avsedd påverkan på problemet?
OM GENOMFÖRANDET	
☐	Hur många av de planerade insatserna har genomförts?
☐	Hur har de upplevts av berörda parter?
☐	Har det funnits faktorer som underlättat eller hindrat genomförandet?
OM ORGANISATIONEN	
☐	Sattes styrgrupp och projektgrupp samman som det var planerat? Genomfördes alla planerade möten? Deltog alla vid mötena? Utfördes de uppgifter som var ålagda respektive grupp?
☐	Har kommunens respektive polisens samordnare fått mandat som överensstämmer med uppdraget? Har mandatet fungerat? Har samordnarna genomfört de uppgifter som ålagts dem? Vilka problem uppstod?
☐	Bildades de planerade arbetsgrupperna? Var sammansättningen på arbetsgrupperna relevant för uppdraget de hade att utföra? Fanns tid avsatt för gruppdeltagarna? Kunde uppdraget genomföras enligt planeringen? Vilka problem uppstod?
OM KOSTNADER	
☐	Är kostnaderna proportionerliga i förhållande till effekterna på problemen och inte minst i förhållande till den övriga verksamheten?
☐	Vad blev dyrare än beräknat, vad blev billigare?

Återkoppla uppföljningen till styrgruppen

Uppföljningen ska sammanfatta samverkan mellan polisen och kommunen och ge förslag på hur samverkan kan utvecklas, effektiviseras eller fördjupas. Syftet är att ge ett underlag som belyser framgångar, brister och eventuella avvikelser i arbetet. Genom att grundligt beskriva brister och avvikelser blir återkopplingen till styrgruppen effektiv. Det är också ett sätt att förebygga problem vid liknande, nya satsningar.

Uppföljningsguide

Ett sätt att förtydliga resultatet i uppföljningen är att använda åtgärdsplanen och ge genomförda åtgärder symboler. En grön gubbe betyder att arbetet genomförts fullt ut på det sätt som det var tänkt och med gott resultat på problemet. En gul gubbe innebär att arbetet utförts väl men inte haft förväntad effekt på problemen eller att arbetet inte genomförts exakt som det var tänkt. En röd gubbe innebär att arbetet inte utförts alls eller på ett helt annat sätt än planerat eller att även om arbetet utförts som planerat har det inte haft någon effekt på problemen. Se Åtgärdsplanen på s. 73.

Den operativa metoden AAS, se s. 55, har initierats och påbörjats vid samtliga tre krogar. Protokollförda krogkontroller vid alla tre krogarna har genomförts. Arbetet har gjorts i samverkan mellan polisen och kommunen. Ett antal anmärkningar har noterats. En dialog med krogarna har inletts vilket har lett till att åtgärder har vidtagits eller påbörjats beträffande alla protokollförda anmärkningar. Orsakerna till en del av dessa anmärkningar är nu eliminerade medan en del kvarstår men i mindre grad (se särskild redogörelse). Varje fredag och lördag har polisen fungerat som aktiv arbetsledare för samtliga ordningsvakter vid de tre krogarna.

Polisen har arrangerat möten med ordningsvakterna inför varje arbetspass, varit aktiva som arbetsledare och avslutat alla arbetspassen med feedbacksamtal. Ordningsläget vid krogarna har klart förbättrats. Situationella åtgärder och förändrad policy har genomförts på krogen vilket inneburit att problemet med kön på gatan utanför nu är borta.

En handlingsplan med anledning av problemen på busstorget var klar den 25 maj. Av planens åtta punkter har tre punkter genomförts: Tre nya avgångar för nattbussar fredags- och lördagsnätter har satts in, tiden för avgångarna för nattbussarna på busstorget har förlängts från 15 till 45 minuter och ett antal buskage på busstorget har tagits bort. Handlingsplanens övriga fem punkter kommer att genomföras före utgången av året.

Polisen, kommunen och taxinäringen har inte kommit överens om en handlingsplan för att minska problemet med svarttaxi. Inga åtgärder kommer därför att genomföras.

Läs mer

Brottsförebyggande rådet, Brå (2000). *Utvärdering och dokumentation*. Idéskrift 4. Stockholm: Wolters Kluwer.

Brottsförebyggande rådet, Brå (2009). *Utvärdering av Kronobergsmodellen. En polisiär arbetsmetod för att förebygga våld i offentlig miljö*. Rapport 2009:5. Stockholm: Brottsförebyggande rådet.

Ordlista

AAS	Ansvarsfull AlkoholServering, är en metod för att förbättra restaurangers och krogars servering av alkohol. s. 49
Anmält brott	Ett brott som anmälts och registrerats som brott av polis, tull eller åklagare. s. 42
Brott	En handling eller underlåtenhet att handla som är belagd med straff enligt svensk lag.
Brottsförebyggande arbete	Åtgärder som syftar till att dels påverka de omständigheter i själva situationen som gör att personer väljer att begå brott, dels de åtgärder som syftar till att minska benägenheten (motivationen) hos människor att begå brott. s. 6
Brottsofferperspektiv	Innebär att man studerar en situation utifrån en persons eller ett objekts utsatthet eller sårbarhet för brott. s. 50
Brottsstatistik	Uppgifter om brott som kommit till polisens, åklagarens eller tullens kännedom (anmälda brott), brott som klarats upp (upplärade brott) samt straffmyndiga personer som skäligen misstänkts för brott (misstänkta personer) och brottsdeltaganden. s. 35
Brottskategori	Brott av liknande slag. Brottskategorier är till exempel stöldbrott, våldsbrott och narkotikabrott. s. 40
Brottslighet	<i>Kriminalitet</i> . Ett sammanfattande begrepp för begångna straffbelagda handlingar.
Brottsprevention	Ett annat ord för brottsförebyggande arbete s. 6
Community policing	En filosofi som stödjer organisatoriska strategier som stärker ett systematiskt bruk av samverkan och andra problemlösande tekniker, för att proaktivt påverka direkta förhållanden som påverkar allmänhetens trygghet som exempelvis brottslighet, social oro och rädsla för brott. s. 12
Effekt mål	Mål som anger vilket resultat arbetet förväntas ge på problemen. s. 66

Enkät	En undersökningsmetod som görs genom att samma frågor ställs till ett vanligtvis ganska stort antal personer, ofta skriftligt på ett frågeformulär. s. 58
Faktisk brottslighet	Alla brott, både de dolda och de synliga. Av teoretiska skäl kan storleken på den faktiska brottsligheten aldrig anges exakt. s. 35
Fokusgrupp	En undersökningsmetod för att få information från en utvald grupp med personer. s. 55
Förebygga	Att förhindra uppkomsten av något icke önskvärt, vanligen något som annars fordrar någon form av ingripande eller reaktion. s. 6
Gärningsmannaperspektiv	Att analysera en situation utifrån en persons motiv och möjligheter att begå brott. s. 50
HOBIT	Händelse- och brottsinformationstjänst. Ett webbaserat verktyg som visar var brott begås på en karta utifrån polisens statistiska anmälningssystem. s. 42
Hot spots	Områden eller platser med hög koncentration av brottslighet. s. 50
Händelserapport	En handling som upprättas i samband med en händelse, ibland i form av ett polisingripande. Ofta upprättad av larmoperatör vid polisens kommunikationscentral. s. 34
Ingripandebrott	Brott som upptäcks som resultat av polisens, åklagarens, tullens eller andras arbetsinsatser. s. 37
Initiativbrott	Brott som upptäcks som resultat av polisens, åklagarens, tullens eller andras arbetsinsatser. s. 37
Insatser	Ett annat begrepp för åtgärder. s. 6, 68
Intervju	Ett samtal mellan två eller fler parter där den ena parten utfrågar den andra för att skaffa information. s. 55
Kartläggning	Insamlad information om ett visst område eller en viss företeelse. s. 36
Kommun	Ett territoriellt avgränsat område och administrativ enhet för lokalt självstyrelse.
Kommunala nämnder	Fullmäktige tillsätter en politisk nämnd som utöver kommunstyrelsen styr över kommunens förvaltningar.

Kommunala förvaltningar	I kommunerna finns avdelningar med anställda tjänstemän som verkställer politikernas beslut och sköter det dagliga arbetet i kommunens verksamheter. Varje förvaltning lyder under en nämnd.
Kommunfullmäktige	En parlamentariskt sammansatt och beslutande församling på kommunal nivå.
Kommunpolis	Polis i den nya polisorganisationen som har till huvuduppgift att leda och utveckla samverkan med lokalsamhället. s. 29
Kommunstyrelse	En kommuns högsta verkställande organ. Dess ledamöter väljs av kommunfullmäktige, som är kommunens högsta beslutande organ.
Kunskapsbaserat arbete	Ett arbete som baseras på lokal problembild och evidens- och erfarenhetsbaserad metoder. s. 7
Underrättelsetjänst	En verksamhet inom polisen vars uppdrag är att förse polisen med underrättelser som kan omsättas i operativ verksamhet. Varje polisregion och polisområde bedriver egen kriminalunderrättelseverksamhet.
Kronobergsmodellen	En arbetsmetod för att minska tillgången på alkohol bland ungdomar. Det systematiska arbetssättet innebär dels ingripanden mot ungdomar med alkohol, dels ingripanden mot langare. s. 49
Lokalt brottsförebyggande råd	Lokala brottsförebyggande samverkansformer som har kommunen, kommundel eller stadsdelsförvaltning som huvudman. Kan till exempel också heta folkhälsoråd eller trygghetsråd.
Lokalpolisområde (LPO)	Ett lokalpolisområde omfattar vanligtvis 1–3 kommuner eller stadsdelar med en utökad delegation att utföra det lokala polisarbetet.
Lokalpolisområdeschef	Chef för lokalpolisområdet ansvar för den lokala polisverksamheten. I det ingår att vara ansvarig för den strategiska samverkan med kommunerna i lokalpolisområdet. Det är chefen för lokalpolisområdet som skriver under Samverkansöverenskommelser och Medborgarlöften för polisens räkning.
Lokal lägesbild	En objektiv beskrivning av lokala problem avseende omfattning, karaktär och orsak. s. 32

Medarbetardialog	Ett samtal om verksamheten där medarbetaren är delaktig. Det är ett sätt för medarbetarna att framföra sina synpunkter och samtidigt få insikt i verksamheten. Medarbetardialogen ska bidra till bättre beslutsunderlag. s. 14
Medborgardialog	Ett samtal om samhällsfrågor där medborgare är delaktiga. Det är ett sätt för medborgarna att framföra sina synpunkter och samtidigt få insikt i samhällets arbete. Medborgardialogen ska bidra till bättre beslutsunderlag. s. 15
Medborgarlöfte	Ett åtagande om åtgärd riktat mot medborgaren. s. 12, 74
Minderårig	En person som inte är straffmyndig, det vill säga är under 15 år. Minderåriga kan inte lagföras och de redovisas inte heller i statistiken över misstänkta personer.
Målformulering	En utformning av mål till exempel effekt, produktions- eller processmål. s. 65
Mörkertal	Skillnaden mellan det faktiska antalet brott och det anmälda antalet brott. s. 35
Observation	En undersökningsmetod som innebär att se och iaktta genom att närvara på en särskild plats eller vid ett speciellt tillfälle. s. 59
Offerbrott	Brott som har ett definierat offer. s. 35
Områdespolis	En ny funktion inom den nya polisorganisationen. Områdespolisen ska arbeta brottsförebyggande och trygghetsskapande tillsammans med kommunen och andra aktörer i lokalsamhället.
Organisation	Ett system av roller som knyts samman med kommunikationsvägar för att hjälpa deltagarna att gemensamt uppnå vissa bestämda mål. s. 28
Orsaksanalys	En granskning av ett problem i syfte att synliggöra sannolika orsaker till varför problemet förekommer. s. 48
Polisregion	Från den 1 januari 2015 är Polisen en myndighet som är indelad i sju polisregioner.
Polisregionchef	Chefen för polisregionen.
Produktionsmål	Mål som anger hur mycket eller hur ofta något ska göras. s. 65
Processmål	Mål som anger hur åtagandet ska genomföras. s. 65

Risikfaktor	En egenskap, händelse, ett förhållande eller en process som ökar sannolikheten eller risken för till exempel kriminalitet. s. 51
Rådslag	En undersökningsmetod för att få information från en större grupp människor, till exempel boende i ett bostadsområde eller barn i en skola. s. 57
Samordnare	En funktion som har i uppgift att samordna olika verksamheters eller grupper delaktighet i en verksamhet till exempel i ett lokalt brottsförebyggande råd. s. 21, 29
Samverkan	Innebär att parterna tillför sina specifika resurser, kompetenser och kunskaper för att man gemensamt ska lösa en uppgift. s. 6
Samverkanskompetens	Förmågan att se den egna myndighetens insatser i förhållande till den andres och kunna hantera gränsdragningsproblem eller yrkesmässiga eller kulturella konflikter. s. 21
Samverkansöverenskommelse	Ett skriftligt avtal mellan parter som definierar hur två eller flera parter ska samverka. s. 10, 61
Sekretess	Beteckning på information som inte ska lämnas ut och därför inte blir allmänt tillgänglig. s. 27
Signalbrott	Med signalbrott menas brott, incidenter eller ordningsstörningar som har stor påverkan på människors upplevda trygghet. Exempel på signalbrott kan vara graffiti eller övergivna bilar i ett bostadsområde. s. 46, 69
Situationella åtgärder	Åtgärder som minskar antalet situationer som kan resultera i brottslighet. Utgångspunkten för den situationella brottspreventionen är att brott är ett rationellt beteende. s. 68
Situationellt perspektiv	Innebär att analysera förhållanden i den särskilda situationen eller fysiska miljön. s. 50
Sociala åtgärder	Åtgärder som påverkar en persons benägenhet att begå brott. Det kan till exempel vara åtgärder som syftar till att öka självkontrollen eller stärka de sociala banden till det "konventionella" samhället. s. 68

Spaningsbrott	Brott som upptäcks som resultat av polisens, åklagarens, tullens eller andras arbetsinsatser. s. 37
Strategiska brott	Brottstyper bland unga som starkast indikerar en fortsatt brottslighet. s. 52
Styrdokument	Dokument som ligger till grund för verksamhetens inriktning och mål. Det kan till exempel vara regleringsbrev, stadgar, handlingsplaner eller verksamhetsplaner. s. 26
Stöldbrott	Begreppet används bland annat i statistiken som synonym till begreppet tillgreppsbrott. Hör till de så kallade offerbrotten. s. 50
Tidiga insatser	Insatser för att avbryta en tänkbar, icke önskvärd utveckling utifrån teorier om riskfaktorer. s. 69
Tillgreppsbrott	Brott som stöld, snatteri, rån och tillgrepp av fortskaffningsmedel. s. 40
Trygghet	1) Upplevelse av säkerhet och lugn. Många gånger förknippas upplevelsen med förutsägbarhet och kontroll. 2) Säkerhet, det vill säga, att risken att bli utsatt för brott eller olyckor är liten.
Trygghetsvandring	En undersökningsmetod för att få information om individers upplevelse av tryggt och otryggt i den fysiska miljön. s. 59
Våldsbrott	Det finns olika definitioner på våldsbrott. I vissa definitioner inkluderas enbart mord, dråp, grov och annan misshandel. Andra definitioner innefattar även brottstyperna våldtäkt, rån och våld mot tjänsteman. s. 35
Åtgärder	Insatser. Handlingar eller aktiviteter som genomförs på individ-, grupp- eller samhällsnivå. s. 68
Åtgärdsplan	Dokument som förtydligar vilka åtgärder som ska vidtas. s. 72
Överservering	Servering av alkohol till redan berusade personer, vilket är förbjudet enligt alkohollagen. s. 52, 54

Källor

- Andershed, H. och Andershed, A.-C. (2010). *Ungdomar som begår brott, vilka insatser fungerar?* Stockholm: Gothia förlag.
- Brottsförebyggande rådet, Brå (1999). *Bygga upp brottsförebyggande arbete*. Idéskrift 1. Stockholm: Wolters Kluwer.
- Brottsförebyggande rådet, Brå (1999). *Kartläggning, problemanalys och prioriteringar*. Idéskrift 2. Stockholm: Wolters Kluwer.
- Brottsförebyggande rådet, Brå (2000). *Brottsförebyggande åtgärder i praktiken*. Idéskrift 3. Stockholm: Wolters Kluwer.
- Brottsförebyggande rådet, Brå (2000). *Utvärdering och dokumentation*. Idéskrift 4. Stockholm: Wolters Kluwer.
- Brottsförebyggande rådet, Brå (2005). *Ett steg på väg. Kartläggning av de lokala råden*. Stockholm: Brottsförebyggande rådet
- Brottsförebyggande rådet, Brå (2011). *Strategiska brott bland unga på 00-talet*. Rapport 2011:21. Stockholm: Brottsförebyggande rådet
- Brottsförebyggande rådet, Brå (2006). *Konsten att läsa statistik*. Stockholm: Brottsförebyggande rådet.
- Brottsförebyggande rådet, Brå (2008). *Topplistor. Introduktion till polisens gärningsmannainriktade strategier mot brott*. Idéskrift 17. Stockholm: Brottsförebyggande rådet.
- Brottsförebyggande rådet, Brå (2009). *Orsaker till brott bland unga och metoder att motverka en kriminell utveckling. En kunskapsinventering*.
- Brottsförebyggande rådet, Brå (2009). *Utvärdering av Kronobergsmodellen. En polisär arbetsmetod för att förebygga våld i offentlig miljö*. Rapport 2009:5. Stockholm: Brottsförebyggande rådet.
- Brottsförebyggande rådet, Brå (2010). *Lokal organiserad brottslighet – en handbok om motåtgärder*. Stockholm: Brottsförebyggande rådet.
- Brottsförebyggande rådet, Brå (2010). *Lokala åtgärder mot organiserad brottslighet*. Idéskrift 18. Stockholm: Brottsförebyggande rådet.
- Brottsförebyggande rådet, Boverket, Tryggare och mänskligare Göteborg. (2010). *Trygghetsvandringar, Tankar på väg*. Stockholm: Wolters Kluwer.
- Brottsförebyggande rådet, Brå (2010). *Platsens betydelse för polisarbete. Empiriskt stöd och policyrekommendationer*. Rapport 2010:11. Stockholm: Brottsförebyggande rådet.

- Brottsförebyggande rådet, Brå (2011). *Grannsamverkan i flerfamiljshus – en guide*. Stockholm: Brottsförebyggande rådet.
- Brottsförebyggande rådet, Brå (2012). *Att förebygga problembeteenden i skolan*. Idéskrift 19 Stockholm: Brottsförebyggande rådet.
- Brottsförebyggande rådet, Brå (2013). *Upprepad utsatthet. Vissa drabbas oftare än andra*. Rapporten laddas ned från Brås webbplats, www.bra.se.
- Brottsförebyggande rådet, Brå (2013). *Samverkan mellan kommun och polis med hjälp av samverkansöverenskommelser*. Rapport 2013:05. Stockholm: Brottsförebyggande rådet.
- Brottsförebyggande rådet, Brå (2013). *Polisers syn på brottsförebyggande arbete*. Rapport 2013:21. Stockholm: Brottsförebyggande rådet.
- Brottsförebyggande rådet, Brå (2014). *Brottsförebyggande polisarbete i ”hot spots”*. Rapport 2014:5. Stockholm: Brottsförebyggande rådet.
- Brottsförebyggande, Brå (2015). *En polis närmare medborgaren – ett kunskapsstöd i arbetet med medborgarlöften*. Stockholm: Brottsförebyggande rådet. (publiceras i början av år 2016)
- Brottsförebyggande rådet, Brå (2015). *Börja med en kartläggning! Kunskapsbaserat arbete i utsatta områden*. Stockholm: Brottsförebyggande rådet.
- Brottsförebyggande rådet, Brå (2016). *Organiserad brottslighet i Stockholm, Göteborg och Malmö. Polisens bild*. Stockholm: Brottsförebyggande rådet. (publiceras i början av år 2016)
- Brottsförebyggande rådet, Brå (2016). *Nationella trygghetsundersökningen 2015*. Stockholm: Brottsförebyggande rådet. Stockholm: Brottsförebyggande rådet. (publiceras i början av år 2016)
- Clark, R. V. och Eck, J. (2006). *Bli en problemlösande brottsanalytiker i 55 steg*. Stockholm: Polishögskolan.
- Ejlertsson, G. (1996). *Enkäten i praktiken – En handbok i enkätmetodik*. Lund: Studentlitteratur.
- Ekblom, P. (2003). *5 I's: A Practical Tool for Transferring and Sharing of Crime Prevention Knowledge*. London: Home Office.
- Ekblom, P. (2010 in press). *Crime Prevention, Security and Community Safety Using the 5I's Framework*. Hampshire: Macmillan Publishers Limited.
- Genomförandekommittén för nya Polismyndigheten Ju 2012:6. *Pilotprojekt lokala medborgarlöften – slutrapport*. Stockholm: Polismyndigheten.
- Kvale, S. (1997). *Den kvalitativa forskningsintervjun*. Lund: Studentlitteratur.
- Myndigheten för skolutveckling, Rikspolisstyrelsen och Socialstyrelsen (2007). *Strategier för samverkan – kring barn och unga som far illa eller riskerar att fara illa*. Stockholm: Socialstyrelsen.

(NPIA) National Policing Improvement Agency 2012. The report was originally produced by the Home Office in 2006. *Community engagement in policing – Lessons from the literature.*

Polisen (2015). *Anvisningar för Polismyndighetens verksamhetsplanering, uppföljning för 2015–2016 och budgetfördelning 2015.* Stockholm: Polismyndigheten.

Rikspolisstyrelsen (2008). *Samverkan Polis och kommun – för en lokalt förankrad polis i hela landet (PoA – 480-5788/06).* Stockholm: Rikspolisstyrelsen.

Rikspolisstyrelsen Inspektionsrapport 2012:2 *Samverkan polis och kommun.* Stockholm: Rikspolisstyrelsen.

Rikspolisstyrelsen (2012). *Vägledning för åtgärder mot livsstilskriminells brottslighet.* Stockholm: Rikspolisstyrelsen.

Roxell, L. och Tiby, E. (2006). *Frågor, fält och filter.* Kriminologisk metodbok. Lund: Studentlitteratur.

Sarnecki, Jerzy (2003). *Introduktion till kriminologi.* Lund: Studentlitteratur.

Sarnecki, J. (2004). *Kunskapsbaserad brottsprevention: teoretiska utgångspunkter för brottsförebyggande arbete i Stockholms stad.* Stockholm: Stockholms stad.

Skolverket (2010). *Erfarenheter av samverkan – kring barn och unga som far illa eller riskerar att fara illa.* Stockholm: Wolters Kluwer.

Sveriges Kommuner och Landsting, SKL (2009). *11 tankar om medborgardialog och styrning.* Stockholm: Sveriges Kommuner och Landsting.

Sveriges Kommuner och Landsting, SKL (2013). *Medborgardialog som del i styrprocessen.* Stockholm: Sveriges Kommuner och Landsting.

Sveriges Kommuner och Landsting, SKL och Myndigheten för samhällsskydd och beredskap, MSB (2013). *Ta ett samlat grepp – om trygghet och säkerhet.* Stockholm: ETC Kommunikation.

Sveriges Kommuner och Landsting, SKL (2014). *Kommunikation för medborgardialog.* Stockholm: Sveriges Kommuner och Landsting.

Torstensson, M. och Wikström, P.-O. (1995). *Brottsprevention och problemorienterat polisarbete. I: Rikspolisstyrelsen Problemorienterat polisarbete.* Stockholm: Polishögskolan.

Tryggare och Mänskligare Göteborg (2007). *Steg för steg för ett tryggare Göteborg. Trygghetsvandringar – en vägledning.* Göteborg: Göteborgs stad.

Wikström, P.-O. (2006). *Att Handla utan Kunskap. Vanliga Fallgropar i det Lokala Brottsförebyggande Arbetet.* Stockholm: Polishögskolan.

Den här boken handlar om samverkan i lokalt brottsförebyggande arbete. Om att tillsammans arbeta kunskapsbaserat och strukturerat med komplexa frågor.

Samverkan i lokalt brottsförebyggande arbete beskriver i fem steg hur samverkan praktiskt kan gå till. Boken ger användbara verktyg för hela samverkansprocessen. Den riktar sig i första hand till anställda inom polis och kommun som arbetar med lokala brottsförebyggande frågor, men även tjänstemän, förtroendevalda och andra som vill samverka i brottsförebyggande arbete, kan ha nytta av boken. Genom samverkan blir vi effektivare och kan nå bättre resultat.

Boken har tagits fram av Brottsförebyggande rådet, Polismyndigheten och Sveriges Kommuner och Landsting gemensamt. Det är organisationernas förhoppning att den ska bli ett praktiskt stöd i samverkansarbetet.

